

Kent Arşivlerinin Materyal Sağlama Politikasının Sürdürülebilirliğine Yönelik Bir Model Önerisi*

A Model Proposal for the Sustainability of the Civic Archives Material Provision Policy

YASİN ŞEŞEN**

öz

Kent, çeşitli sosyal ve sınıfsal katmanlardan gelen insanların çevrelerini bir yerleşim birimi durumuna getirerek, yaşamlarını uzun yıllardır sürdürdükleri bir ikaamet alanıdır. Kentin tarihsel ve kültürel kaynaklarının bir arada tutulduğu mekânlar olan “kent arşivleri” bir kent için önemli kültür merkezleridir. Kent arşivleri, bünyelerinde bulunan ve/veya gelecekte elde edecekleri materyali bağış ve satın alma yollarıyla elde etmektedirler. Her kent arşivinin, materyal edinme politikası kendisine özel durumlar taşımaktadır. Bu durum, farklı kent arşivlerin de birbirinden çok farklı uygulamaların hayata geçirilmesine neden olduğu gibi; aynı zamanda bir açıdan standartlaşabilme durumuna da engel olabilmektedir. Çalışmanın problemi ve üzerinde durmak istediği nokta da tam burasıdır. Bu doğrultuda araştırma sorusu olarak şu madde öne sürülebilir: Kent arşivlerinin birbirinden özgün şekilde oluşturulması gerekli midir/değil midir? Araştırma yöntemi olarak; betimleme, doküman analizi ve nitel analiz yöntemi takip edilmiştir. Çalışmanın amacı; kent arşivi oluşumunda dikkat edilmesi gereken hususların ortaya koyulması ve bu konuda uyulması gereken mevzuatın değerlendirilerek, materyal sağlama politikaları üzerine yeni bir model ortaya koyabilmektir. Konunun çalışmaya değer olarak görülmesinin bir diğer nedeni olarak; kent arşivlerine yapılan çeşitli bağışların, araştırmacılara kullanılması noktasında karşılaşılabilecek olan sorunların da geliştirilecek bu modelin yardımıyla çözümlenmek istenmesidir. Çalışmanın özgün değeri; daha önce bu başlıkta ve içerikte bir çalışmaya rastlanmamış olmasıdır. Çalışma sonucunda ortaya çıkan bulgulara yönelik olarak öne sürülebilecek en önemli geliştirme önerisi; Türkiye’de kent arşivlerinin sayısının az olmasının yanında; bu alanda görev yapan teknik personelin bilgilerinin de yeterli olmaması

* Makale geliş tarihi: 24 Ocak 2024, kabul tarihi: 3 Haziran 2024, araştırma makalesi.

** Öğr. Gör. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde/Türkiye, ysesen11@gmail.com, ORCID

durumunun mevcut olmasına bağlı olarak, bu alanda çalışma gösteren arşivcilere ve araştırmacılara gelecekte rehberlik edebilecek bir makale ortaya koyabilmek ve alan yazınına katkı sağlayabilmektir.

Anahtar Kelimeler: Kent arşivleri, sürdürülebilirlik, mevzuat, sağlama politikaları, model önerisi

ABSTRACT

The city is a place of residence where people from various social and class layers have lived for many years by turning their surroundings into a settlement. "Civic archives", which are places where the city's historical and cultural resources are kept together, are important cultural centers for a city. Civic archives obtain the materials they have and/or will acquire in the future through donations and purchases. Each civic archive has its own material acquisition policy. This situation not only causes very different practices to be implemented in different civic archives; at the same time, it may also hinder standardization in some respects. This is exactly the problem of the study and the point it wants to focus on. In this regard, the following can be put forward as a research question: Is it necessary or not for civic archives to be created uniquely from each other? As a research method; description, document analysis and qualitative analysis methods were followed. Purpose of the study; the aim is to present a new model on material supply policies by revealing the issues that need to be taken into consideration in the formation of a civic archive and by evaluating the legislation that must be followed in this regard. Another reason why the subject is considered worth studying; the aim is to solve the problems that may be encountered in making the various donations made to the civic archives available to researchers with the help of this model to be developed. The original value of the study; the reason is that no study with this title and content has been found before. The most important improvement suggestion that can be put forward regarding the findings of the study is; in addition to the small number of civic archives in Turkey; due to the fact that the knowledge of the technical personnel working in this field is not sufficient, the aim is to produce an article that can guide archivists and researchers working in this field in the future and to contribute to the field literature.

Keywords: Civic archives, sustainability, legislation, provision policies, model proposal

Giriş

KENT ve kentleşme olgusunun ortaya çıkışı, kent kavramının doğuşuna kadar uzanır. Kent kavramı, yüzyıllar boyunca çeşitli dönüşümlerden geçerek günümüze kadar ilerleme kat ederek gelmiş ve zaman içerisinde çeşitli değişimler ve farklı bakış açıları da kazanarak gelişme göstermiştir. İnsanoğlu, yerleşik hayata geçmesiyle birlikte köy, kasaba, kent gibi farklı yerleşim yerleri kurmaya ve zaman içerisinde ihtiyaçları gereğince bu birimleri geliştirmeye başlamıştır. Kentlerin gelişimiyle birlikte, ortaya çıkan değişimlerin vatandaşların hayatlarını da doğrudan etkilediği görülebilmektedir. İlk kentler, insanoğlunun yerleşik yaşama geçiş yaptığı dönemden itibaren var olmakla birlikte, geçen zaman içerisinde

çeşitli sosyolojik ve teknolojik unsurların katkısıyla birlikte ilerleme ve gelişme göstermişlerdir.

Kent, çeşitli dillerde, milletlerde ve toplumlarda farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Bu tanımların ortaya çıkışında, kültürlerin ve uygarlıkların kendilerine uygun olan durumları ön plandadır. Farklı kaynaklardan kent kavramı hakkında aşağıdaki şu tanımlar ele alınabilir: “*Kent, uygarlık anlamında Yunancada polis, Fransızcada cite, Arapçada medine, Latince de yurttaş anlamında urbs ya da civitas olarak isimlendirilmiştir.*”¹ Kent terimleri sözlüğünde kent “*Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir*”² şeklinde tanımlanmaktadır. Ringas ve diğer başka yazarlar'a göre kent “*Kolektif belleğin mekânsal olarak üretildiği bir alan olarak, toplumsal belleğin oluştuğu fiziksel düzlemdir. Kentler bu anlamda, geçmişteki olayların yaşandığı ve farklı deneyimlerin farklı biçimde ifade edildiği yerlerdir.*”³

Her kentin kendine özgü bir kültürü mevcuttur. Bu kültür, o kentin kentlilik kültürü ve kent olma bilinci üzerinde de olumlu tesirini gösterir. Kentler, oluşukları farklı kriterler ve özellikler doğrultusunda şekillenmektedirler. Bu şekillenmeler: İlk Çağ kenti, Orta Çağ kenti, Roma kenti, Yunan kenti, Osmanlı kenti, Türk kenti gibi farklı dönemlerin özelliklerine göre ayrılmaktadır. Bu ayrımlar, kentin devamlılığını sürdürdüğü döneme uygun bir sınıflandırma doğrultusunda yapılmıştır. Kentlerin özellikleri ve kültürel geçmişleri çoğu zaman birbirinden farklıdır. Bu konuda Lynch⁴ “*Kentin kimliğini oluşturan, onu diğerlerinden farklılaştıran, doğal, sosyal ve yapısal çevre arasındaki ilişki ve etkileşimlerdir*” demektedir.

Kentleşmeye bakış açısı, sanayi öncesi ve sonrası olarak iki farklı dönemde incelenebilir. Kent olgusunun iki farklı dönem biçiminde ortaya koyuluşuna ilişkin Gideon Sjoberg'in kuramsal yaklaşımı ele alınabilir. Sjoberg'e göre; “*Sanayi öncesi kent ile sanayi kentini ayıran temel faktör, teknolojidir. İkinci etmen ekonomik, üçüncü etmen ise sosyal kontroldür.*”⁵ Sjoberg'in bahsettiği sanayi öncesi kentte, teknoloji henüz yaygın değildir. Sanayi Devrimi'nden sonra kentlerde teknolojik gelişim hızlanmıştır. Yeni teknolojik ve kentsel düzenlemelerin etkisiyle, toplumlar geleceğine yatırım yapma ihtiyacı hissetmeye başlamışlardır. Toplumların günümüz ve geleceğe yatırım yapma ihtiyaçları doğrultusunda toplumsal hafızanın sürekli kılınabilmesi amacıyla “*kent arşivleri*” ortaya çıkmaya başlamıştır. Kent arşivleri, kentsel mekân ve kent belleği arasındaki ilişkinin önemli bir göstergesidir. Bu konuda Şeşen şu bilgileri ele almaktadır; “*Demokrasinin, insan haklarının, sivil toplum kuruluşlarının kökten bir değişim yaşamasıyla birlikte, ihtiyaçlar hiyerarşisi kökten bir değişime*

¹ Mehmet Karakaş, “Tarihsel Gelişim Sürecinde Kent Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 13, (2001), s. 123.

² Yusuf Şahin, *Kentleşme Politikası*, (Trabzon: Ekin Yayıncılık, 2013), s. 9.

³ Dimitrios Ringas, Eleni Christopoulou, Michalis Stefanidakis, *Urban Memory in Space and Time*, (New York: Handbook of Research on Technologies and Cultural Heritage Information Science Reference, 2011), s. 13.

⁴ Kevin Lynch, *A Theory of Good City Form*, (Cambridge; London: The MIT Press, 1981), s. 61.

⁵ Hüseyin Bal, *Kent Sosyolojisi*, (Isparta: Isparta Fakülte Kitabevi, 2002), s. 27.

uğramıştır. Bu değişimle birlikte kent arşivlerinin işlevi anlaşılmaya başlanmış ve özellikle araştırmacılar tarafından bu kurumlar değer görmeye de başlamıştır.”⁶

Türkiye'de kent arşivi konusuna verilen önemin artmasıyla birlikte, ülkenin ilk kent arşivinin kurulması konusunda aktif çalışmalara başlanılmıştır. Bu amaçla özellikle tanınmış ailelerin ellerindeki belgelerin elde edilmesi düşünülmüştür. İlk olarak 1994 yılında Koç Vakfı Ankara Arşivi'nin (VEKAM) kuruluş çalışmaları büyük bir özveriyle başlatılmıştır. Bu merkez, öncelikle bir araştırma merkezi olarak tasarlanmış; zaman içerisinde bu merkeze gelen kişisel arşiv belgesi bağışlarıyla merkez, kent arşivi statüsüne de dönüşmeye başlamıştır. Özellikle Ankaralı yazar Ali Esat Bozyiğit'in kişisel arşivinin merkeze bağışı ile birlikte, 29 Mart 2007'de bir kent arşivi durumuna dönüşmeye başlamıştır.

Ülkemizde doğrudan kent arşivi olarak ilk kurulan arşiv, İzmir Büyükşehir Belediyesi Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi'dir (APIKAM). Dönemin İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı Ahmet Piriştina'nın yoğun destekleriyle eski itfaiye binası onarılmış ve kent arşivine dönüştürülerek 10 Ocak 2004 tarihinde açılmıştır. 14 Şubat 2004 tarihinde de Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Araştırmaları Vakfı girişimi ile Bursa Kent Müzesi açılmıştır. İzmir ve Bursa'da kurulan kent arşivlerinden sonra, çeşitli diğer illerde de kent arşivlerinin kurulmasına devam edilmiştir⁷. Bu konuda farkındalık günümüzde artmaya devam etmektedir.

Çalışma genelinde; kültür, kültürel miras, kentlilik kültürü, Türkiye'deki kent arşivi örnekleri, kent arşivlerinin materyal edinme yöntemleri ve politikaları, kent arşivleriyle ilgili mevzuatların ele alınması ile kent arşivi konusunda yapılan sempozyum ve akademik çalışmaların genel değerlendirilmeleri yapılmıştır. Çalışma sonucunda; ortaya çıkan bulgulara yönelik olarak geleceğe yönelik sürdürülebilir bir materyal sağlama politikası modeli ile çeşitli öneriler geliştirilerek çalışma sonlandırılmıştır.

I. Kültür ve Kültürel Miras Kavramı

Kültür, bir toplumun geçmişinden gelen tarihî birikimini temsil etmektedir.

Kültürün devamlılığı ve geleceğe taşınması kültürel miras anlayışıyla ilişkilidir. Kültürel miras, toplumun önde gelen yazar ve sanatçıların ortaya koyduğu eserlerde zaman içerisindeki yapısal ve yazımsal değişimleri göstermesi açısından da önemlidir. “Kültürel miras, bir toplumun üyelerine ortak geçmişlerini anlatan, aralarındaki dayanışma ve birlik duygularını güçlendiren bir hazinedir. Kültürel miras, önceki nesillerin yarattıkları ve kuşaktan kuşağa aktardıkları maddi ve manevi kültürel değerlerin toplamıdır.”⁸

⁶ Yasin Şeşen, “Kent Arşivi Kültürü İhtiyacımız”, *Türk Kütüphaneciliği*, Sayı 30, (2016), s. 109.

⁷ Ayhan Albayrak, *Kent Müzelerinde Barış Kültürü: Adalar Müzesi örneği*, (Yüksek Lisans tezi), İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014, s. 41.

⁸ Ayşe Okuyucu, *Osmaneli İlçe Merkezinde Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımına Yönelik Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 37.

Kültürel miras kaynaklarının çeşitli doğal veya insani faktörlere bağlı olarak gerçekleşen afetler ve kazalar gibi birçok olumsuz etmenlerden etkilenmemesinde fayda bulunmaktadır. Çünkü bir esere kısmi ve/veya tamamen bir defa zarar geldiğinde, asla eski hâli yerine getirilemez. Bu nedenle kültürel mirasın devamlılığının sağlanması, sürdürülebilir kılınması ve korunması hayati bir durumdur. Kültürel miras ürünlerinin korunması ve geleceğe taşınması için çeşitli faaliyetler yerine getirilmektedir. Bu faaliyetler temelde, kültürel miras ürünlerinin fiziksel etmenlerden korunması yanında; kültürel açıdan da geleceğe yönelik katkılarla genişletilmesi yönündedir.

Günümüzde kültürel mirasın korunması ile ilgili olarak çok sayıda anlaşma söz konusudur. Bu konuda ‘Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, Avrupa Kültür Konvansiyonu, Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, Avrupa Arkeolojik Mirasının Korunması Sözleşmesi, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ olmak üzere pek çok uluslararası anlaşma mevcuttur. Bu anlaşmalara ulusal ve uluslararası camiada dikkatli şekilde uyulması ve devletlerin bu sözleşme usullerine göre faaliyetlerde bulunması önemlidir. Anlaşmalar, devletlerin uluslararası camiada belirlenen ve gerektiğinde belirli periyotlarla güncellenen kurallara daha kolay uyum gösterebilmelerini ve kendi hizmet potansiyellerini geliştirebilmelerini de sağlayabilecektir.

Kültürel miras ürünlerinin korunması konusunda ülkemizde de resmî kurumlar tarafından sürdürülebilir çalışmalar takip edilmektedir. Bu çalışmalar şunlardır;

“Ülkemizde kültürel mirasın korunması konusunda çalışmalar; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi farklı nitelikteki kurumlar tarafından yürütülmektedir. Merkezi idarenin yanında, yerel yönetimlerin de bu konuda görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu kurumların yanında, kültürel mirasın korunmasında önemli rol üstlenen sivil toplum kuruluşları da ülkemizde oldukça etkin durumdadır.”⁹

Tüm bu kurumların ortak çalışma hedefi, ülkemizde bulunan kültürel miras ürünlerinin verimli şekillerde korunmasıdır.

II. Kent Arşivleri

II. 1. Kent Arşivi Koleksiyonlarının Kaynağı Olarak Kentsel Bilgi-Belge Kaynakları

Kentlerin sahip olduğu her türlü bilgi ve birikim, onların kültürel mirasıdır. Kentlerin kültürel mirasında bulunan her türlü yazılı ve/veya yazılı olmayan birikim, kentlerin bilgi-belge kaynaklarını oluşturur. Kentlerin bilgi-belge kaynaklarının bir araya getirildiği ve tasnif çalışmalarının başarıyla gerçekleştirildiği birimler

⁹ Nilüfer Negiz, “Kentlerin Tarihsel Sürdürülebilirliğinde Kültürel Miras: Önemi ve Değeri Üzerine Düşünmek”, *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 1, (2017), s. 161.

kent arşivi koleksiyonlarıdır. Kentlerin bilgi ve belge kaynaklarının, gelecekte dünyada insanlık için önemli bir rehber olması nedeniyle, korunması ve gelecek nesillere aktarılması önemlidir.

“Ülkemizde, Millî Kütüphane ve benzeri merkezi kurumların Cumhuriyetin ilanından (1923) aşağı-yukarı 30-35 yıl sonra (1955) kurulmasından dolayı kentsel bilgi-belge kaynakları olarak il, ilçe ve belediye kütüphane ve arşivlerinin yaygınlaşması gecikmiştir. Millî Kütüphane 29 Mart 1950 tarihinde kabul edilen Kuruluş Kanunu ile yasal kimlik kazanmıştır. Millî Kütüphane'nin kurulmasından sonra, onu örnek alarak oluşturulmuş diğer halk, belediye, kurum ve üniversite kütüphaneleri ile bilgi merkezleri de yaygınlık kazanmıştır.”¹⁰

Ülkemizde kent bilgi merkezlerinin geç oluşturulması ve arşiv-kütüphane materyali ayrımının geç zamanlarda yapılabilmesi durumu beraberinde arşiv materyalinin tam olarak tanımlanmasını ve kent arşivlerinin kuruluşunu da geciktirmiştir.

Bunun yanında arşivlere zarar veren işlemlerin geçmişten günümüze etki ettiği de görülmektedir. *“Kültürel tarihimizde, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasında kültürel kaynaklarımızın sayısında önemli kayıplar olmuştur. Savaşlarda yağmalanan, çalınan, yok edilen kaynaklardan elde kalan sınırlı malzemenin de önemli bir bölümünün çeşitli göçler ve/veya sorumsuz sahiplerince yurt dışına çıkarılması bu durumu olumsuz olarak etkilemiştir.”¹¹* Bali'nin de belirttiği gibi, eserlerin çalınması, eksilmesi ve yok olması, bilgi merkezlerinin geleceğini de olumsuz etkilemiştir. Bu durumların olumsuz sonucu olarak ülkemizde, kent tarihine ilişkin üç boyutlu materyal, filatelik materyal, efemeralar ve kentin hazinesi olarak görülebilecek eski fotoğraflar, eski resimler ve eski resmî belgeler gibi farklı içerikteki kaynaklar dünyadaki örnekleriyle karşılaştırıldığında bir hayli geride kalmışlardır.

Yukarıda sayılan tüm bu olumsuz durumların etkisiyle, Türkiye'de verimli bir kent arşivinin nasıl oluşturulması gerektiği konusunda hem idari hem de akademik anlamda süreklilik ve düzenlilik arz edecek çalışmalar yapılması gerekli görülmeye başlanmış ve bu zaman içerisinde sayısı çok yeterli olmasa da bu konuda teknik-akademik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların sonucunda, ileride kent arşivlerinin gelişiminin daha iyi koşullar içerisinde gerçekleştirilebileceği ve kent arşivlerinin sayısı ile niteliğinin de doğal olarak artacağı varsayılmaktadır. Belgelerin korunmasının temel amaçları arasında, bilgi toplumunun geliştirilmesi ve toplumun bilgiyle donatılması bulunmaktadır. Belgelerin verimli şekillerde korunmasıyla birlikte, gelecek kuşaklara aktarılmalarını da kolaylaştıracak ve bilgi yayımının devamlılığı sağlanabilecektir.

II. 2. Kent Arşivinin Tanımı ve Kuruluş Tarihi

Bir kentin kültürel kimliğine ait olan kent arşivi, o kentin kültürel mirasının kalbi ve ulaşabileceği zirvesidir. Kent arşivlerinin kurulma ve devamlılık nedeni, geçmişten gelen birikimleri gelecek nesillere aktarmaktır. Kent arşivinin tanımı ve

¹⁰ <http://www.mkutup.gov.tr/tr/Sayfalar/Hakkimizda/tarihce-kronoloji.aspx> [Erişim tarihi: 06.01.2024]

¹¹ Rifat Bali, *Kitâbiyat, Kütüphaneler ve Arşivler Alemi*, (İstanbul: Libra, 2023), s. 67.

kent arşivlerinin kaynakları konusunda çeşitli eserlerden tanımlar alıntı yapılabilir. Bu tanımlar şunlardır:

“Kent arşivi yerel yönetimlerde oluşan kentin geçmişine ve bugününe ait her türlü bilgi malzemesinin derlenip korunduğu, koleksiyon olarak da kentle ilgili farklı kurum ve koleksiyoncuların belge-bilgi kaynağından beslenen bir kurumdur.”¹² “Kent arşivleri genellikle, belediyeler veya diğer yerel yönetim birimleri tarafından oluşturulan arşivler olarak tanımlanmaktadır.”¹³

En geniş tanımıyla kent arşivleri şu şekilde ele alınabilir: “Kent arşivleri, kentin geçmişine ve bugününe ait yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, kentle ilişkisi olan aileler ve kentte yaşayan gerçek kişiler ile özel hukuk ilkelerine bağlı tüzel kişiler tarafından üretilen belgelerin ve bilgi malzemelerinin korunduğu, derlendiği ve kullanıma sunulduğu yerlerdir.”¹⁴

Meagler'e göre kent arşivinin kaynakları şunlardır: “İlgili kente ait yazılı, görsel, işitsel, tarihî, kültürel, yönetsel, endüstriyel materyal, fotoğraf, grafik, dijital veriler, haritalar, rehberler, efemeralar, yerel gazeteler, aile tarihçeleri, akademik çalışmalarla o kent hakkında elde edilen eserler, tapu kayıtları vb. eserlerdir.”¹⁵

Tüm bu eserlerin niteliği ve niceliği zaman içerisinde yeni materyal katkılarının etkisiyle genişletilebilir. Kent arşivi koleksiyonu bu açıdan dinamik bir yapı göstermektedir.

Elbeyoğlu'nun kent arşivlerinin kurulması ve geliştirilmesi hakkındaki önerileri şunlardır; “Kent kimliği oluşturma ve kentli bilinci yaratabilme açısından, çevresiyle birlikte kentin hafızası demek olan arşivlerin kurulması, son derece önemli ve işlevseldir. Bu arşivde, geçmişten gelen her türlü materyalin derlenmiş olarak barındırılması amaçlanmalıdır.”¹⁶

Gregg'in (2002)¹⁷ kent arşivleri konusunda yıllar önce ortaya koyduğu tanımlama bilgileri genişletilip, günümüzdeki gelişmeler göz önüne alınarak güncellenilerek, bir kent arşivinde öncelikle bulunması gereken materyal çeşitleri ve bu materyalin içerik özellikleri şu şekilde ele alınabilir:

- “Haritalar: O kentte zaman içerisinde meydana gelen tüm değişimi göstermesi açısından önemlidir. Haritalar dikkatli incelenerek, o kentin tüm dokusuna ve tüm coğrafi koşullarına aşina olunabilir.
- Kent Rehberleri: Eski rehberler genellikle ücretsiz olarak elde edilebilir ancak yenileri mutlaka arşive satın alma veya bağış yolu ile temin edilmelidir.

¹² Çekül Vakfı, “Kent Tarihi Müzeleri ve Arşivleri”, haz. Metin Sözen, (İstanbul: Çekül, 2013), s. 11.

¹³ Gülbün Baydur, “Yerel Araştırmalarda Arşivlerin Değeri”, *Türk Kütüphaneciliği*, Sayı 17, (2003), s. 265; Benedikt Stuchtey, “Archives in Germany”, *European Review of the History*, Sayı 94, (1994), s. 96.

¹⁴ Ali Ahmetbeyoğlu, “Kent Arşivlerinin Tarih ve Kültür Araştırmalarındaki Yeri”, *Kent Hafıza Merkezleri: Kent İhtisas Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu 26-27 Mart 2010*, (Ankara: Detay Yayıncılık, 2010), s. 376.

¹⁵ Elizabeth S. Meagler, “Digital Archives: Images of the Colorado History”, *Colorado Libraries*, Sayı 28, (2002), s. 26.

¹⁶ Metin Elbeyoğlu, “Kentlilik Kültürü ve Kent Arşivleri”, *İller ve Medeniyetler Dergisi*, Sayı 748, (2010), s. 96.

¹⁷ Alison Gregg, “Our heritage: The Role of the Archives and Local Studies”, *Australasian Public Libraries and Information Services*, Sayı 15, (2002), s. 127.

- *Fotoğraflar:* Özellikle aynı yerde farklı zamanlarda yapılan çekimler, zaman içinde kentte yaşanan değişimi gözler önüne serecektir.
- *Grafikler:* Kentte yapılmakta olan hizmetler ve o kent hakkında ortaya koyulan tüm sayısal verilerin görselleştirilerek yıllar içerisindeki değişimin görülebilmesini ve yıllar arasında karşılaştırmalar yapılabilmesini sağlar.
- *Dijital Veriler:* Kent hakkındaki verilerin daha hızlı ve daha geniş alana yayılabilmesini sağlar. Kalıcılık açısından daha kolay yönetilebilen ve etkin bir ortamın kurulmasına yardımcı olur.
- *Aile Tarihçeleri:* Kentin önde gelen ailelerin doğum, evlilik ve ölümleri ile ilgili bilgilerinin düzenli şekilde tutulması, kent arşivine katkı sağlayacaktır.
- *Tapu Kayıtları:* Kentte yaşayan vatandaşların tapu bilgilerinin düzenli tutulması ve takibi önemlidir.
- *Şerhiye Sicilleri¹⁸:* Osmanlı mahkemelerinde verilen kararların ve tutulan kayıtların toplandığı defterler olan şerhiye sicilleri, her ne kadar artık Türkiye Cumhuriyeti'nde devam ettirilmese de geçmişteki kararları göstermesi ve geçmişteki bazı alınan kararları savunması açısından önemlidir.
- *Efemeralar:* Turistik broşürler, sanat gösterilerinin posterleri ve broşürleri, sportif, bilimsel, sosyal etkinliklerin duyuruları, faturalar, karneler, otobüs-sinema-pi-yango biletleri, spor toto ve spor loto kuponları, gazete nüshaları, tanıtım broşürleri, mektuplar, lokanta menüleri, banka dekontları, çikolata ve sakızlardan çıkan kartlar, sigara kutuları, posterler, fotoğraflar, kartpostallar, düğün daveti-yeleri, kartvizitler, ölüm ilanları potansiyel arşiv belgeleridir.
- *Duyuru Bültenleri:* Bir etkinlik, doğum, düğünler, yayınlar gibi başka haberler hakkında okuyucuyu bilgilendiren küçük bildirimlerdir.
- *Yıllık Raporlar:* Yerel yönetim, özel sektör, devlete bağlı taşra birimleri ve toplum derneklerinin yıllık raporlarıdır.
- *Akademik Çalışmalar:* O bölgeye ya da kente ilişkin olarak hazırlanmış olan akademik çalışmalardır.
- *Biyografiler:* Genel ya da akademik yayın listelerinden seçilerek hazırlanırlar ve kent kaynaklarına destek verirler.
- *Güncel Süreli Yayınlar:* Kentte güncel olarak yayımlanan gazeteler, dergiler vb. materyal, kentin güncel bilgilerinin ve haberlerinin yayılması konusunda kent bilgi kaynaklarına destek vermektedirler.
- *Köşe Yazıları:* Yerel gazetelerin eklerinde yazan köşe yazarlarının yazılarıdır.
- *Kente Ait Sözlü Tarih Kayıtları ve Dökümler:* Bu materyal, bölgeye ait gelişmeler sonucunda etkilenen kişilerin rolünü ortaya koyabilirler. Resmî kayıtların araştırmacıya anlatamadığı diğer ayrıntıların somutlaştırılmasına da katkı sağlarlar.”

¹⁸ Kemal Gurulcan tarafından kaleme alınan “Kırım Şerhiye Sicilleri ve Yer İsimleri Bakımından Önemi, (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2015)” adlı çalışma, Kırım Hanlığı'nın sosyo-ekonomik tarihini aydınlatan mahkeme kayıtlarının analizini ele almaktadır. Bu kaynaktan şerhiye sicilleri konusu hakkında daha fazla bilgi alınabilir.

Yukarıda detaylı şekilde ele alındığı gibi kent arşivlerinin kaynakları, o kentin geçmişinden günümüze kadar olan süreçte ürettiği her türlü materyali içerir. Materyalin dermeye kazandırılmasında sansür, siyasi tercih, kişisel tercih söz konusu değildir. Her açıdan objektif ve şeffaf bir süreç takip edilmelidir. Kenti tüm yönleriyle yansıtan materyal toparlanmalıdır.

Kent arşivlerine katkı sağlayan materyal çeşitleri detaylı şekillerde ele alınabilir. Örneğin tapu arşiv kayıtları da bir kent arşivinin önemli kaynakları arasındadır. Tapu kayıtları, kimi zaman kişisel miras konularına çözüm bulabilmek amacıyla da kullanılabilirler. Özellikle geçmişe yönelik toprak paylaşımı konusunda şahısların ve ailelerinin ellerinde bulunan tapu tahrir belgeleri önem arz etmektedir. Aynı zamanda bu kayıtlar, o kentin arşivine de çok önemli katkı sağlamaktadırlar.

Bir kentte, geçmişte çıkmış ve bugün devam eden veya geçmişte çıkmış ama bugün faaliyetine devam etmeyen süreli yayınlar da o kentin arşivine çok önemli katkı sağlama potansiyeli taşıyan kaynaklardır. Yayımlandıkları tarihlerden bugüne, o kentte olan tüm güncel bilgileri içermeleri açısından kent arşivine katkı sağlamaktadırlar.

Türkiye'de kent arşivlerinin kuruluş sürecine bakıldığında ilk gelişmelerin “İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 2004 yılının Ocak ayında İzmir Kent Arşivi ve Müzesinin hizmete açılmasıyla” başladığı görülmektedir.¹⁹ İzmir Kent Arşivinin açılması konusunda Ilgın şu detayları ortaya koymaktadır;

“Türkiye'nin ilk kent arşivi ve müzesi olan İzmir Kent Arşivi, 1926 yılında İzmir İtfaiye Merkez Teşkilatı binasında faaliyetine başlamıştır. Yıllar boyunca bina asıl işlev olarak 2001 yılının sonuna kadar İtfaiye Binası olarak devlete hizmet vermiştir. Daha sonra binada yapılan tadilatlar ile bu değerli bina günümüzde yalnızca İzmir Kent Arşivi ve Müzesi olarak hizmet vermektedir.”²⁰

Türkiye'nin ilk kent arşivi olan bu değerli hazinede, kentin geçmişten getirdiği tüm birikimi yansıtan her türlü materyal bulunmaktadır. Yılmaz'a göre İzmir Kent Arşivinin içeriği şu unsurları içermektedir;

“İzmir Belediye Meclisi'nin 06 Temmuz 2004 tarihi ve 05.59 kararı ile arşivin ismi, kuruluşunda verdiği büyük özveriden dolayı merhum belediye başkanı Ahmet Piriştina anısına, Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi olarak değiştirilmiştir. Arşivin kuruluş aşamasında, Millî Kütüphaneden İzmir ve Ege Bölgesine ait 1.834 adet mahkeme defteri mikrofilmler hâlinde alınmıştır. Bu mikrofilmler, dijital ortama aktarılarak 100.000'den fazla belge elde edilmiştir. Arşivde, 1.440 cilt Osmanlıca ve 8.000 cilt Latin alfabesiyle basılmış gazeteler bulunmaktadır. Bunun yanında 5.000 el yazması eser de vardır.”²¹

¹⁹ Mehmet Ali Akkaya, “Türkiye'nin İlk Örneği Olarak Ahmet Piriştina İzmir Kent Arşivi ve Müzesinin (APIKAM) Şehirdeki Bilinirlik Düzeyine İlişkin Bir Araştırma”, *Türk Kütüphaneciliği*, Sayı 49, (2015), s. 502.

²⁰ Bülent Ilgın, “İzmir Kent Arşivi ve Müzesi: Bir Şehrin Belleği”, *Popüler Tarih Dergisi*, Sayı 4, (2004), s. 79.

²¹ Fikret Yılmaz, “İzmir Kent Arşivi ve Müzesi”, *Mimarlık Dergisi*, Sayı 319, (2004), s. 85.

Türkiye'de Kent Arşivleri'nin sayısı her geçen gün artmaktadır. İzmir Kent Arşivinden sonra; Koç Vakfı Ankara Arşivi (VEKAM) kent arşivi durumuna gelmiş; Bursa Kent Müzesi ve Arşivi, Balıkesir ve Karabük kent arşivleri de açılmıştır²². 2024 yılına geldiğimizde ise, ülkemizde 20 kent arşivi hizmetine sürekli ve verimli olarak devam etmektedir²³. Her geçen gün bu makale yazılırken bile mevcut durum değerlendirildiğinde kent arşivlerinin sayısının artmaya devam edeceği öngörülebilmektedir. Bu olumlu gidişat, kent arşivlerinin sayısının ve koleksiyonunun artış göstermesine katkı sağlayabilecektir.

25 Aralık 2018 tarihinde Gaziantep Kent Arşivi hizmet vermeye başlamıştır. Bu konuda dönemin Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin şu bilgileri iletmiştir;

“Kentin tarihi, sosyal, ekonomik, idari ve kültürel değerlerinin kaydedildiği önemli bir mekânı açıyoruz. Gaziantep Kent Arşivinde, şehrin hem geçmişini hem de gündelik yaşantısını belgeleyen; görsel-işitsel, yazılı, basılı ve elektronik bilgi kaynakları çoğunlukla yer alacaktır. Kenti, hafızasıyla bütünleştiren kişi, aile ve kurumların yukarıda bahsedilen faaliyetlerini yansıtan resmî ve özel arşiv malzemelerinin bulunduğu kent tarihine; akademik olarak da destek vermek ve kent belleği oluşturmak amacıyla kurulan kent arşivi, aynı zamanda önemli bir misyonu da yüklenmektedir.”²⁴

Şahin'in belirttiği gibi, kent arşivleri konusunda yapılacak her teknik/akademik çalışma aynı zamanda o kentte yaşayan köklü aileler ile tüm vatandaşların geçmişlerine ve kökenlerine de ışık tutabilecektir. Bu durum da kent arşivlerinin bir kentin kendi dinamikleri içerisinde ve kentteki sıradan ve önde gelen insanların katkısıyla geliştiğini açıkça gösterebilmektedir.

II. 3. Günümüzde Türkiye'de Faaliyet Gösteren Kent Arşivleri

Arşivler, teori ve uygulamada genel olarak iki gruba ayrılabilir. “Bunlardan ilki kamu arşivleri, diğeri ise özel arşivlerdir. Bu gruplandırmanın temelinde arşiv belgelerinin hukuki olarak mülkiyeti, kullanım hakkı ve aidiyeti dikkate alınmıştır.”²⁵

Kent arşivlerinin kurulumu ve işletilmesi bir özel arşiv türü olarak Avrupa'da uzun yıllardır yürütülmektedir. Fakat bu çalışmaların yansıması olarak ülkemizde ancak 2000'li yılların başından itibaren belediyelerin öncülüğünde kurulum çalışmaları başlatılmıştır ve sayıları zaman içerisinde artmaktadır. Bu konuda büyük bir farkındalık oluşmaya başlamıştır.

²² Özgür Külçü, “Kent Bilgi Kaynaklarının Dijitalleştirilmesi ve Dijital İçerik Yönetimi Uygulamaları”, *Kent Hafıza Merkezleri: Kent İhtisas Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu 26-27 Mart*, (Ankara: Detay Yayıncılık, 2010), s. 43.

²³ Dündar Alikılıç, Mukaddes Sağlam, “Kent Arşivleri: Erzurum Şehir Arşivi Örneği”, *Education and Technology in Information Science*, Sayı 1/1, (2023), s. 32.

²⁴ <https://www.bbyhaber.com/bby/2018/12/26/gaziantep-kent-arsivi-acildi> [Erişim tarihi: 04.01.2024]

²⁵ Yusuf Yalçın, *Türkiye'de Özel Arşivlerin Yeniden Yapılandırılması: Kent Arşivi Modeli*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 2013, s. 103.

Aşağıda ülkemizde faaliyete gösteren kent arşivi örnekleri konuyu geliştirmesi açısından kuruluş yıllarına göre kronolojik olarak verilmiştir:

- Ahmet Piriştina İzmir Kent Arşivi (2004)
- Bursa Kent Müzesi ve Arşivi (2004)
- Çorum Belediyesi Kent Arşivi (2005)
- Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi (2006)
- Koç Vakfı Ankara Arşivi (VEKAM) (2007)
- Antalya Kent Müzesi Kent Belleği Merkezi (2007)
- Giresun Kent Arşivi (2008)
- Çanakkale Kent Müzesi ve Arşivi (2009)
- Denizli Kent Arşivi (2011)
- İstanbul Vital-i Hakko Kreatif Endüstriler Kütüphanesi (2011)
- Bornova Kent Arşivi ve Müzesi (2012)
- Balıkesir Burhaniye Belediyesi Kent Arşivi (2012)
- Karabük Kent Arşivi (2013)
- Erzurum Şehir Arşivi (2017)
- Gaziantep Kent Arşivi (2018)
- Ordu Kotyora Kent Arşivi (2018)
- Bartın Kent Müzesi ve Arşivi (2018)
- İzmir Ödemiş Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi (2018)
- Ankara Atılım Üniversitesi Dijital Kent Arşivi (2019)
- Alanya Hüseyin Azakoğlu Kent Müzesi ve Kent Belleği Merkezi (2023)

II. 4. Kent Arşivlerinde Uygulanan Materyal Sağlama Politikalarının Genel Literatür Üzerinden Analiz Edilmesi

Başta kent arşivleri olmak üzere, her türlü kurumda yürütülen çalışmaların önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere uygun olarak yürütülebilmesi için takip edilecek yol ve yöntemler detaylıca ve objektif şekilde belirlenmelidir. Hedeflenen amaçlara kolayca ulaştırabilecek yöntemlerin birleştirilmesi anlamına gelen politika, siyasetten eğitime, eğitimden arşivlemeye kadar her alanda kullanılmaktadır. “Politikanın kullanılmasındaki temel neden; amaç ve hedeflere ulaşmada planlı ve disiplinli çalışma imkânı vermesidir. Bu doğrultuda faaliyet gösteren bilgi-belge merkezlerinin de genel anlamda arşiv politikası; özelde de kullanıcı politikası ve materyal sağlama politikası gibi daha alt düzeyde politikalarının belirlemesi ve uygulanması gerekmektedir.”²⁶ Bu bilgiden yola çıkılarak kent arşivleri konusunda, ülkemizde yayımlanan eserlerin genel bir literatürünün analiz edilmesinde fayda bulunmaktadır.

²⁶ Hasan Sacit Keseroğlu, *Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1989), s. 9.

Makalenin içeriğini geliştirebilmek ve oluşturulmak istenen modele katkı sağlamak amacıyla, Türkiye'de kent arşivleri ile ilgili yayımlanmış eserlerde (makale, kitap, bildiri, tez vb.), materyal sağlama politikasının ele alındığı eserler incelenmek istenmiştir. Bu doğrultuda yazar/hazırlayan, yıl, eser adı ve materyal sağlama politikası önerisi alt başlıklarında ele alınan bilgiler Tablo 1'de şu şekilde analiz edilebilir: (Kaynakların künyeleri, makalenin kaynakçasında ayrıntılı şekilde verilmiştir)

Yazar/ Hazırlayan	Yıl	Eser Adı	Materyal Sağlama Politikası Önerisi
Gülbün Baydur	2003	Yerel Araştırmalarda Arşivlerin Değeri	Kent arşivi koleksiyonu geliştirilirken o kent hakkında gelişigüzel sağlanan materyali toplamak yerine, bir seçim politikasının belirlenmesi gerekir. Her zaman kurum veya kişilerin elindekileri toplamak çok kolay olmayabilir. Kişi ve kurumları hızlıca ikna edebilmek, hele de kurulu bir arşiv olmadığı için başlangıçta zor olabilir. Ancak kentteki vatandaşlarla kurulacak dostça iletişim bu zorluğu kolayca yenebilmektedir. Her zaman bağış alınamayacağı için materyali bazı durumlarda elde etmek üzere satın alma işlemi yerine getirilmelidir. Zaman zaman planlanmamış bağışlar (genelde kişilerin ölümleriyle birlikte ailesi tarafından) olabilir. Çeşitli planlanan veya planlanmayan bağışlar koleksiyonu oldukça zenginleştirebilir. Ancak, bağışla alınacak materyalin seçimi konusunda da arşivistin kararı ön planda olmalıdır. Seçim için, özellikle fotoğrafların değerlendirilmesinde fotoğrafçının yardımını da gerekli olabilir. Bağışların, koleksiyonun eksikliğini tamamlaması ümit edilmektedir. Tüm bu açılardan ilerleyen yıllarda tüm kent arşivleri için detaylı bir materyal sağlama politikasının geliştirilmesi önerilmektedir.
Bülent Ilgın	2004	İzmir Kent Arşivi ve Müzesi: Bir Şehrin Belleği	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Fikret Yılmaz	2004	İzmir Kent Arşivi ve Müzesi	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
İshak Keskin	2009	İstanbul'da Bir Şehir Arşivi Kurulması	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Ali Ahmetbeyoğlu	2010	Kent Arşivlerinin Tarih ve Kültür Araştırmalarındaki Yeri	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Canan Cürgen	2010	Yerel Yönetimlerde Kent Arşivi Çalışmaları Bağlamında Kocaeli Kent Kültürü ve Araştırma Geliştirme Merkezi (KÜGEM) Kuruluş Çalışmaları	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.

Yazar/ Hazırlayan	Yıl	Eser Adı	Materyal Sağlama Politikası Önerisi
Cevdet Yılmaz, Necmi Çamaş	2010	Samsun Kent Müzesi ve Samsun Kent Arşivi Kuruluş Çalışmaları	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
İrfan Yiğit	2010	Kent Arşivlerinin Oluşmasında Yerel Halkın Fonksiyonu ve Çorum Kent Arşivi Örneği	Kent arşivlerinin belirli bir sorumluluk gözetilerek oluşturulması önemlidir. Bu sorumluluk, sürekli saklanması gerekmeyen belgelerin geçici olarak korunmasını; sürekli saklanması gerekenlerin de düzenlenmesini, tanımlanmasını, koruma önlemlerinin alınmasını ve erişime hazır hâle getirilmesini kapsamaktadır. Bu doğrultu da kapsamlı mesleki çalışma tekniklerinin hayata geçirilerek; tarihsel değer göz önüne alınarak materyal sağlama ve devamlılığı politikasının oluşturulması önerilmektedir.
İshak Keskin	2010	Şehir Arşivlerinin Kurumsal ve Toplumsal İşlevleri	Kent arşivlerine materyal sağlama işlemine başlamadan önce, öncelikle 'pazar araştırması stratejisinin yürütülmesinin' önerilmesi ilgi çekicidir. Bu işlemdeki temel amaç, arşiv araştırmacıların dikkatini çekebilmek ve onları arşive daha hızlı çekebilmektir. Pazar araştırması sürecinde, öncelikle potansiyel araştırmacıların kim olduğu tanımlanmalı, onların ihtiyaçları belirlenmeli, tutumları ve tercihleri değerlendirilmelidir. Daha sonra araştırmacılar ve onların yararlanacakları kaynaklar ile ihtiyaçların birleştirilmesi sağlanabilmektedir. Bu birleştirme işleminde, kent arşivlerinde çalışan arşivcilerle, alıcı durumundaki araştırmacılar arasında bir kanal kurulması işlemi de yerine getirilir. Bu açıdan oldukça olumlu ve verimli bir süreçtir. Araştırmacıların kent arşivinden sağlayacağı yarar, kent arşivinin araştırmacı için cazibe merkezi olmasını sağlayabilecek önemli bir etken olabilmektedir. Bu amaçla görevlerin analizi, nelerin yapılması gerektiği, kullanıcıların kim olduğu, araştırmacıların ihtiyaçlarının belirlenmesi, araştırmacının benzer hizmetleri başka hangi kurumlardan alabildikleri, hedef araştırmacı kitlesine ne gibi avantajlar sunulabileceği ile kısa, orta ve uzun vadeli amaçların neler oldukları değerlendirilebilir.
Metin Elbeyoğlu	2010	Kentlilik Kültürü ve Kent Arşivleri	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Niyazi Çiçek	2010	Şehir Arşivlerinde Sağlama Politikası	Bir kent arşivi oluşturulurken öncelikle, kent arşivinin sağlama politikası da belirlenir. Bu politikaya uygun olarak sağlanan materyal ile koleksiyon güncel olarak geliştirilmelidir. Kurumsal ve kurumsal olmayan organlar vasıtasıyla sağlanan arşiv belgeleri, iyi tanımlanmış kaynak sağlama ölçütlerine ve önceliğine göre derlenmelidir. Bu kriterlerin belirlenmesinde güçlü bir öngörü oldukça önemlidir. Örnek olarak, elli

Yazar/ Hazırlayan	Yıl	Eser Adı	Materyal Sağlama Politikası Önerisi
			yıl sonra bile o kent hakkında merak edilebilecek belgelerin bulunarak arşive kazandırılması yoluna gidilmelidir. Bütün bu materyalin sağlama politikasında; bütçe, mekân, yönetim ve en önemlisi bilgi-belge uzmanlarının ortaklaşa ve koordinasyonel çalışmaları önem arz etmektedir. Kent arşivleri temelde hem kuruluş amacı hem de bu amaca yönelik derlenmesi gereken materyal bakımından bir kurum arşivi veya devlet arşivinden farklılık göstermektedir. Kurulduğu kent ile ilgili her türlü materyalin sağlanması felsefesini güden kent arşivi, belirli kriterlerle ölçülebilir belirlenmiş bir politikaya ihtiyaç duymaktadır. Temelde belirlenen materyal sağlama politikasına uyularak; ilgili-ilsiz her türlü kaynağın edinilmesi önlenir. Dolayısıyla amaca yönelik bilgi materyali edinmek, ölçülebilir kriterlere sahip derme geliştirme politikasının da geliştirilmesiyle daha yüksek oranda mümkündür. Geliştirilen her türlü politikada, istatistikler, standartlar, hedef kitlenin tespit edilmesi, yasa ve yönetmeliklerden yararlanır. Sonuç olarak belirlenen politikalar, yazılı olarak ayrıntılı bir şekilde ortaya koyulmaktadır.
Özgür Külcü	2010	Kent Bilgi Kaynaklarının Dijitalleştirilmesi ve Dijital İçerik Yönetimi Uygulamaları	Elektronik veya analog materyalin elde edilmesi işlemlerinde, tüm unsurların kombinasyonunun önemli olduğu görülmektedir. Bu açıdan materyalin geliştirilmesi açısından, dijital görüntüleme, indeksleme ve içerik tanımlaması işlemlerine dikkat edilmesi önerilmektedir.
Çekül Vakfı	2013	Kent Tarihi Müzeleri ve Arşivleri	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
İshak Keskin	2013	Giresun ile İlgili Son Dönem Özel Arşiv Kaynakları	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
İshak Keskin	2013	Şehir Arşivleri İçin Yerel Tarih Yazımında Yararlanılabilecek Kaynakların Seçimi ve Sağlanması Kriterleri: Konya İli Örneği	İlgili bildiri 'kent arşivlerinde materyal sağlama politikasını etkileyen sorunlar' ele alınmıştır. Bu sorunlar arasında şu unsurlar sayılabilir: -Kenti (Konya) anlatan belgelerde eksiklik olması durumunda, o kentin özelinin tam anlamıyla tanıtılmasının zor olduğu görülmektedir. -Materyalin kullanıcı hizmetlerine açık olması durumunun sürdürülebilir olması durumunun, çok farklı kalemlerde harcamalara sebebiyet verdiği görülmektedir. Bu nedenle ilgili kurumun sürekli şekilde başışa ihtiyacı olduğu görülmektedir. -Materyalin çok farklı içerikte olması, beraberinde bu materyali yönetebilecek uzman personelinde hem nitelik hem nicelik olarak artırılmasını ve farklı alanlardan uzmanların kuruma kazandırılmasını gerektirmektedir. -Bütçe, mevzuat, personel, materyal çeşitliliği,

Yazar/ Hazırlayan	Yıl	Eser Adı	Materyal Sağlama Politikası Önerisi
			<p>vatandaşların bakış açısı gibi alanlarda tam bir koordinasyonun kurulmasının zor olduğu görülmektedir.</p> <p>-Materyal sağlama politikasının yanında, kullanıcı politikası ile derme geliştirme politikasının da geliştirilmesi önemlidir. Tüm bu politikaların ortak bir iş süreci zinciri ile nihai sonuca erdirilmesi önerilmektedir. Bu politikanın yazılı bir duruma getirilmesi, kalıcılığı ve uygulanabilirliğini artırması açısından oldukça önemlidir. Sonuç olarak tüm bu olumlu/olumsuz durumların aşılmasının gerekli olduğu ve ivedilikle çözümlenmesi önerilmektedir.</p>
Seher Kopuz, Emine Cengiz	2013	Müze Kütüphaneleri ve Ödemiş Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi Kütüphanesi	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Yusuf Yalçın	2013	Türkiye'de Özel Arşivlerin Yeniden Yapılandırılması: Kent Arşivi Modeli	<p>Yalçın'ın 2013 yılında Ankara Üniversitesinde savunduğu doktora tezinde "Kent arşivlerinde materyal sağlama politikası" detaylı şekilde anlatılmıştır. Yalçın'a göre kent arşivlerinde materyal sağlanması yapılırken dikkat edilmesi gereken unsurlar şu şekilde anlatılabilir:</p> <p>Ele geçirilen materyalin gelişigüzel toplanması yerine, daha önceden belirlenen bir seçim politikası çerçevesinde arşive kazandırılması yoluna gidilmelidir. Ancak burada temel sorun devlet kuruluşlarının veya özel kişilerin ellerinde bulunan materyalin arşive kazandırılması konusudur. Çünkü bu belgeleri ellerinde bulunduranlar bağışlama veya hibe konusunda yeterince istekli olmayabilirler. Özellikle özel kişilerin elinde bulunan materyalin arşive kazandırılmasında satın alma seçeneğinin her zaman öncelikte değerlendirilmesinde fayda bulunmaktadır. Ancak ister satın alma ile olsun, isterse bağış her durumda belgelerin kentin geçmişine ışık tutan bir delil olma özelliğine sahip olması önemlidir. Bütün bu belgelerin sağlanması yapılırken, gözden kaçırılmaması gereken hususların başında materyal bütünlüğünün bozulmadan sağlanması gelmektedir. Eğer koleksiyonda belirli alanlarda boşluklar varsa bu boşlukların tamamlanabilmesi amacıyla satın, bağış, hibe gibi farklı yollara başvurulmalıdır. Orijinal belgenin sağlanmadığı durumlarda fotokopi yolu ile koleksiyonun tamamlanması da bir diğer seçenek olarak değerlendirilmelidir. Arşiv koleksiyonunun zengin bir içeriğe sahip olabilmesi için kent arşivlerine satın alma işlemlerine yönelik olarak bir bütçe tahsis edilmelidir. Bağış ve satın ile alınacak her materyal için sözleşme yapılmalıdır.</p>
Mehmet Ali Akkaya	2015	Türkiye'nin İlk Örneği Olarak	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.

Yazar/ Hazırlayan	Yıl	Eser Adı	Materyal Sağlama Politikası Önerisi
		Ahmet Piriştina İzmir Kent Arşivi ve Müzesinin (APİKAM) Şehirdeki Bilinirlik Düzeyine İlişkin Bir Araştırma	
Cihat Karşlı, v. dğr.	2016	Kültür Turizminde Yerel Değerler: Ödemiş İlçesi ve Ödemiş Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi Örneği	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Fatih Rukancı	2016	Yerel Yönetimlerde Özel Arşiv Algısı ve Faaliyetleri	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Hakan Anameriç	2016	Belediyeler Kent Arşivi Kurmalı Mı?	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Hür Kâmil Biçici	2016	Ödemiş Yıldız Kent Arşiv Müzesinde Bulunan Şömine ve Masa Saatlerinin Sanat Tarihi Açısından İncelenmesi	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Yasin Şeşen	2016	Kent Arşivi Kültürü İhtiyacımız	Materyal sağlama politikasının geliştirilmesi oluşturulması ve zaman içerisinde geliştirilmesi oldukça önemlidir. Örneğin, Ankara arşivi oluşturmak için yoğun çalışmalar yapılırken, uzmanın eline başka bir il ile ilgili bir belge geçebilir. Bu belgenin, ilgili arşivle bir ilgisi olmadığı anlaşılırsa, bu belge öncelikle elenmeli ve ilgili ile gönderilmelidir. Sonuç olarak, kent arşivinde ilgisiz belge grubunun varlığına izin verilmemelidir.
Hür Kâmil Biçici	2017	Ödemiş Yıldız Kent Arşiv Müzesi'nde (Öykam) ve Tire Kent Müzesi'nde Bulunan Bezemeli Tüfeklerin ve Piştovların/ Tabancaların Sanat Tarihi Yönünden İncelenmesi	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Bülent Yılmaz, v. dğr.	2018	Türkiye'de Belediye Kütüphaneleri ve Kent Arşivleri İçin Yönetmelik Taslakları ve Stratejik İlkeler Önerisi	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.

Yazar/ Hazırlayan	Yıl	Eser Adı	Materyal Sağlama Politikası Önerisi
Hakan Anameriç	2018	Bir Bursalının Evrak-1 Metrukesinden Şehir Tarihine Bakış	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Mehmet Ali Akkaya, Hüseyin Odabaş	2018	Kent Arşivlerinin Ulusal Kültürel Arşiv Dünyamızdaki Anlam ve Önemi	Kent arşivlerinin özel ya da kamu kurum/kuruluş arşivlerinden ayrılan en önemli yanı, yalnız rutin işleyiş ve işlemler sırasında ortaya çıkan bilgi ve belgeleri değil; o kente ait olan kişi ve kurumların da önemli materyalini sağladıklarıdır. Kent arşivlerinin yürüttükleri materyal sağlama politikasının, ulusal arşiv sistematiğine doğrudan ve sağlıklı entegrasyonunun yapılabilmesi; ulusal arşivin nitelik ve kapsamını verimli biçimlerde güçlendirmenin yanı sıra, ülke olarak belgelerin geleceğe daha sağlıklı aktarılmasını da sağlayabilecektir.
Ayşegül Koyuncu Okca	2019	Yerel Yönetimlerin Kent Belleğine Katkısı: Ödemiş Belediyesi Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Özcan Kılıç, v. dğr.	2019	Arşivlerde Yapay Zekâ Uygulamaları: GEODİ-Atılım Üniversitesi Kadriye Zaim Kütüphanesi Ankara Dijital Kent Arşivi Örneği	Ankara Dijital Kent arşivine katkı sağlamak amacıyla, içerik sağlayıcılardan (bağışçılar, koleksiyonerler, kurum arşivleri vb.) hangi haklarla hareket edecekleri konusunda bir 'bağış beyan belgesi' istenmektedir ve bu belge elektronik formatta erişime açılmaktadır. Koleksiyona eklenen materyalin telif hakkının korunması için materyal sağlama politikası takip edilmektedir. Ankara'nın geçmişine ve bugününe ışık tutan her türden materyal arşiv bünyesine eklenmeye çalışılmaktadır. Güncel yayınların takip edilebilmesi için düzenli olarak tarama yapılmaktadır.
Yasin Şeşen, Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu	2019	Yerel Yönetimlerde Kurumsal Arşivlerin Sürdürülebilirliği	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Mehmet Ali Akkaya	2020	Bilgi Kaynağı Olarak Efemeranın Kent Arşiv ve Müzeleri İçin Anlamı ve APİKAM Örneği	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Dündar Alıkcı, Mukaddes Sağlam	2023	Kent Arşivleri: Erzurum Şehir Arşivi Örneği	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.
Dündar Alıkcı	2024	Bilgi Kaynaklarında Yeni Bir Yaklaşım: Kent Arşivleri	Eser, kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda detaylı bilgi içermemektedir.

Yazar/ Hazırlayan	Yıl	Eser Adı	Materyal Sağlama Politikası Önerisi
Muhammet Ünal Arvas ²⁷	2024	Kent Arşivi Kurma ve Geliştirme: Süreç Analizi ve Model Önerisi	-----

Tablo 1: Kent Arşivleri Literatürünün İncelenmesi

Literatür örnekleri incelendikten sonra varılabilecek genel kanı; kent arşivlerinde materyal sağlama politikasının oluşturulması, geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin (devamlılığının) sağlanması konusunda deyim yerindeyse daha emekleme döneminde olunduğudur. Kaynaklarda genellikle kent arşivlerinin genel kurulumu ile içerik bilgileri resim-tablolarla desteklenerek anlatılmıştır. Fakat kent arşivlerinde materyal sağlama politikası konusunda uygulanan ve önerilen bilgiler oldukça yetersizdir. Bu kaynaklar baz alınarak bir arşivci adayına, kent arşivlerinde materyalin nasıl sağlanması gerektiğinin öğretilebilmesi bir hayli güç olabilecektir. İncelenen 34 kaynaktan, yalnızca 10 tanesinde kent arşivlerinde izlenmesi gereken materyal sağlama politikaları konusunda bilgiler verilmektedir. Bu açıdan %30'luk bir oranın ancak yakalanabildiği görülebilmektedir. Bu oran oldukça düşüktür.

Yine örneklerde, farklı kent arşivlerinin de birbirinden çok farklı materyal sağlama uygulamaların hayata geçirildiği görülebilmektedir. Bu durumun temel nedeni, kent arşivlerinin doğasıdır. Kent arşivleri birikim yöntemiyle değil, tamamen o kente özgü özelliklere ve o kentte üretilen materyale bağlı olarak arşiv belgelerini sağlamaktadır. Bu açıdan kesinkes bir standartlaşabilme durumunun hayata geçirilebilmesi mümkün değildir. Kent arşivlerinin doğası değerlendirildiğinde kent arşivlerinin birbirinden özgün şekilde oluşturulduğu görülmektedir. Özet olarak; farklı kent arşivlerinin birbirinden özgün şekilde oluşturulması, kent arşivlerinin en temel doğasıdır.

Çalışmanın amacına uygun olarak literatür örneklerinin de katkısıyla, kent arşivlerinde sürdürülebilecek materyal sağlama politikaları üzerine yeni bir analiz ve model ortaya koyulacaktır. Bu modelin katkısıyla kent arşivlerindeki çeşitli materyalin, araştırmacılara kullanılması noktasında karşılaşılmakta olan bazı sorunların da çözümlenmesi sağlanabilecektir. Literatür incelemelerinde de önerildiği gibi, kent arşivinde o kentle ilgisiz belge grubunun varlığına izin verilmemesi gerektiği görülmektedir. Kent arşivlerinin genel literatürü ele alındıktan sonra, gelecekte kurulabilecek bir kent arşivinin genel materyal sağlama politikası süreci mevzuat hükümleriyle desteklenerek ve bir model oluşturularak detaylı şekilde ele alınmıştır.

²⁷ İlgili tezin içeriğine, hiçbir resmî kaynaktan (yöktez, tarama motorları vb.) ulaşamamıştır. Tezin yazarı ile kurulan iletişimden de cevap alınamamıştır. İlgili kaynağa ulaşamadığından dolayı, makalenin kaynakçasına eklenmemiştir.

II. 5. Kent Arşivleriyle İlgili Olarak Yürürlükte Olan Güncel Mevzuatın Analizi

Kent arşivleri üzerinde direkt yaptırım yetkisi olarak güncel olarak yürürlükte olan mevzuat “2019/30922 Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik'tir.” Bunun yanında önceki yıllarda çıkarılmış diğer arşiv ve kütüphane yönetmeliklerinde de “kent arşivlerinin yönetimi” konusuna göndermeler yapılmıştır. Bu göndermeler aracılığıyla, o dönemde kent arşivlerinin düzenlenmesi ve kontrolü sınırlı ölçüde de olsa devam ettirilmeye çalışılmıştır. Fakat ivedilikle “Kent Arşivlerinin ve Özel Arşivlerin Kontrolü” adı altında bir güncel genelgenin çıkarılmasında fayda bulunmaktadır.

24 Temmuz 2012'de Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan “2012/07 Kütüphane Hizmetleri Genelgesi'nin 21. sayfasında”, kent arşivlerine gönderme yapılmıştır. Kent arşivi oluşturma durumu ve görevi İl halk kütüphanelerine verilmiştir. “Her ne kadar Genelgede kent arşivlerinden bahsedilse de ilgili Genelge bu açıdan, kent arşivlerinin kurulması ve işletilmesi sürecinde rehber olabilmesi açısından tam olarak yeterli bir içeriğe sahip değildir.”²⁸

2019/30922 Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik'in çıkarılmasından sonra, Türkiye'deki tüm resmî arşiv hizmetlerinin bir standarta sokulması için adımlar atılmıştır. Bunun yanında Yönetmelik'te özel arşiv konusu üzerinde de durularak, bir tür özel arşiv örneği olan kent arşivlerinin de düzenlenme koşulları üzerinde durulmuştur.

Yıllar içerisinde birçok materyal DAB bünyesinde toparlanmıştır. Bu toparlanan materyalin yanında; aynı zamanda yasada (Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik) sayılan birçok materyal de, zengin ve köklü ailelerin kendi özel arşivlerinde de bulunmaktadır. Bu konuda Anameriç “Anılan belgelerin birçoğu önemli ailelerde bulunmaktadır ve maalesef bir genel arşiv yasamız olmadığı için bu kaynaklar toplanamamakta ve haklarında çok fazla bilgi sahibi de olunamamaktadır. Belgelerin kullanımları tamamen ilgili ailelerin kendilerinin takdirindedir. Bu nedenle Türkiye'deki özel arşivlerde bulunan malzemelerin tam tespiti yapılamamakta ve envanteri çıkarılamamaktadır” demektedir.²⁹

İlerleyen yıllarda Anameriç'in detaylı ve objektif şekilde üzerinde durduğu bu konulara çözüm önerileri getirebilecek verimli akademik-teknik çalışmaların yürütüleceği ve kesinlikle kapsamlı bir “Özel Arşiv Yasası” çıkarılabileceği umut edilmektedir.

III. Model Önerisi

Bu bölümde makalenin hedefine uygun olarak; “kent arşivlerinde uygulanan materyal sağlama politikasının sürdürülebilirliği” üzerine model ortaya koyulmuştur.

²⁸ Yılmaz, v. dğr., “Türkiye'de Belediye Kütüphaneleri ve Kent Arşivleri İçin Yönetmelik Taslakları ve Stratejik İlkeler Önerisi.”

²⁹ Hakan Anameriç, “Özel Arşivler: Türleri ve Türkiye'den Örnekler”, yay. haz. Z. Önen ve M. Türkyılmaz, *Türkiye'de Arşivler ve Arşivcilik Uygulamaları: 2-3 Nisan 2009, 45. Kütüphane Haftası Bildirisi*, (Ankara: VEKAM, 2011), s. 37.

“Model uygulamaları; gerçek bir durumun soyut temsilini gösteren, bir sistemin algılanması ve biçimsel hâle getirilmesi imkânını veren bir terim olup, gerçeklikten öte onun insan üzerindeki algılanma şekilleridir. Organizasyonlarda uygulanan model yapılar temsil ettikleri misyonun rasyonel işlevselliğini ve sistemin çalışmasını sağlayan yol haritaları olup, aynı zamanda karmaşık durumların kolayca anlaşılmasını ve bu sorunlara çözümlerin bulunmasında rasyonel ve sistematik yaklaşım sağlayarak sorunların anlaşılmasına da yardım ederler.”³⁰

III. 1. Kent Arşivlerinde Uygulanan Materyal Sağlama Politikasının Sürdürülebilirliğine Yönelik Geliştirilecek Bir Model Önerisinin Stratejik Kurulum Süreci

Her süreç ve sonuç, bir stratejinin ürünüdür. Strateji kısaca, bir işin sürdürülmesinde izlenecek tüm adımların planlanmasını içerir. Stratejik şekilde hareket edilmesinin temel sebebi, sonuca daha verimli ulaşılabilmesinin sağlanmasıdır. Strateji terimi konusunda tarihî çağlar boyunca farklı bakış açıları izlenmiştir. “Eski Yunanca stratos (ordu) ve ago (yön vermek, yönetmek) kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulan strateji kelimesi, XIX. yy. da iş dünyasında kullanılmaya başlanana kadar daha çoğunlukla askerlikle ilgili bir kavram olarak görülmüştür.”³¹

Strateji kavramı, XX. yüzyıla gelindiğinde farklı bir bakış açısına bürünmüştür. “Sosyal bilimlerde strateji terimi, XX. yüzyılın ilk yarısında ilk kez Macar matematikçi John von Neumann (ö. 1957) ve iktisatçı Oskar Morgenstern (ö. 1977) tarafından kullanılmıştır. Neumann ve Morgenstern'a göre strateji kavramı, bireylerin rakibine karşı üstünlük sağlamaya çalışması için rasyonel davranışlarını şekillendirmeleridir.”³²

Stratejilerin uygulanabilmesi, denetlenebilmesi ve sürekliliği amacıyla, stratejik planlar ortaya koyulur. Stratejik planlar, yazılı stratejik ilkeleri içerir. Stratejik planlama ilkeleri, özellikle kent arşivlerin kuruluşu ve sürekliliğinde önemli bir yer tutarlar. Stratejik planlamaya önem veren kent arşivleri iş akış süreçlerinde verim alabilecek ve aldıkları verimli sonuçları da toplam kalite uygulamalarıyla da geliştirebileceklerdir.

Kent arşivlerinin kurulumu ve sürdürülebilirliği de önemli stratejik yönetim süreçlerinin takip edilmesine dayanmaktadır. Bu süreçlerin verimli şekilde hayata geçirilmesi, kent arşivinin de verimli çalışmasını sağlamaktadır. Kent arşivlerin de uygulanan materyal politikasının genel stratejik kurulum süreci aşağıdaki şu zincirleme basamakları içermektedir:

- Mekân Seçimi: Kurulacak olan kent arşivinin, maddi ve manevi olarak en uygun noktaya kurulmasına dikkat edilmelidir. Doğal afetler ve farklı etmenlerden arşivin korunması dikkatlice sağlanmalıdır.

³⁰ Orhan Alav, *Türkiye’de kurumsal açık erişim arşiv yönetişimi üzerine bir araştırma ve model önerisi*, s. 259.

³¹ Bernard Burnes, *A Strategic Approach to Organisational Dynamics*, (London: Pitman Publishing, 1996), s. 36.

³² John Von Neumann, Oskar Morgenstern, *The Theory of Games and Economic Behaviour*, (Princeton, New Jersey: Princeton University, 1944), s. 54.

- İç Mekân Tasarımı: Mekânın seçildiği kent arşivinin, iç düzeninin detaylarının belirlenmesidir.
- Yasal Mevzuatın Takibi: Öncelikle materyalin, ‘TS ISO 11799 Bilgi ve Belge-Arşiv ve Kütüphane Malzemeleri İçin Belge Saklama Gerekliliklerine (30.09.2022)³³’ uygun olup-olmadıkları incelenmelidir. Bu standardın getirilerine uygun şekilde modern ve modüler arşiv binaları inşa edilmelidir. Bu standart, arşiv ve kütüphane materyalinin uzun süreli depolanması için kullanılan depoların olması gereken güncel özelliklerini belirtir. Binanın arşivin içeriğine uygun şekillerde konumlandırılması, inşaatı ve yenilenmesi ile bina içinde ve çevresinde kullanılacak kurulum ve ekipmanları da kapsamaktadır. Karma ortamların kâğıt bazlı materyalle birlikte saklanabileceği arşivlerde tutulan tüm arşiv ve kütüphane materyali için de geçerlidir. Pek çok alanda, ulusal veya yerel imar düzenlemeleri, kamu binaları ve değerli eşyaların depolandığı binaların inşaatı, emniyeti ve güvenliği (yangın önlemleri, acil çıkışlar, depreme karşı güvenlik, hırsızlık, terör eylemleri, vb.) yanı sıra profesyonel kullanımdaki hizmetler ve ekipmanların özelliklerini de açıklamaktadır.
- Materyalin Genel Değerlendirilmesi ve Seçimi: Kurulacak olan kent arşivine kurumsal ve idari açıdan hangi materyalin kazandırılmaya değer olduğuna karar verilmesidir. Bu süreçte, potansiyel materyal stoku incelenir. “O kente ait olan yazılı, görsel, işitsel, tarihî, kültürel, yönetimsel, endüstriyel her türlü materyal; fotoğraf, grafik, dijital veriler, haritalar, rehberler, aile tarihçeleri, tapu kayıtları, akademik veriler, şeriye sicilleri gibi materyal sağlanır ve depolanır.”³⁴
- Materyalin Tasnifi: Tasnif süreci materyalin özelliklerine göre şekil almaktadır. Birbiriyle ilişkili parçalar bir arada bulunmalı ve materyalin orijinallerinin bulunması önemlidir. Arşive yeni materyal girişi olduğunda, materyalin tam olarak içeriği bilinemeyebilir. Bağış ve/veya satın alma yöntemiyle alınan fonların herhangi bir düzeni var mıdır/yok mudur? Bu durum tam olarak bilinemeyebilir. Bu duruma dikkat edilmelidir. Özellikle fotoğrafik materyalde (fotoğraf, slayt vb.) kapsam (dönem, tarih) ve coğrafi mekân gibi özelliklere materyalin bilgi taşıma özelliği açısından çok dikkat edilmelidir. İlgili materyalin içeriklerini ve detaylarını, materyalin sahibi veya hitap ettiği kişiden öğrenebilmek öncelikle önemlidir. Eğer böyle bir durum söz konusu değilse, fotoğrafların arka veya önünde tutulmuş olabilecek notlara ve el yazılarına dikkat edilmelidir.
- Materyalin Depolanması: Belirlenmiş depolama şartlarında, materyalin güvenliği sağlanarak içeriğin koruma altına alınmasıdır.

³³ <https://intweb.tse.org.tr/Standard/Standard/Standard.aspx?081118051115108051104119110104055047105102120088111043113104073090078089108111084101099067077116> [Erişim tarihi: 21.05.2024]

³⁴ Şeşen, “Kent Arşivi Kültürü İhtiyacımız”, s. 40.

- Materyalin Korunması: Kent arşivi materyalinin bütünlüğü bozulmadan uzun süre korunmasının sağlanmasıdır. Korunma faaliyetinin verimliliği, son teknoloji güvenlik yazılımlarının kullanılmasını içerir. Güvenlik önlemlerinin sağlam olarak alındığı bir kurum, özellikle hırsızlık açısından caydırıcı bir faktör olacaktır.
- Materyalin Erişim ve Tekrar Kullanım Şartlarının Belirlenmesi: Düzenli olarak materyalin kullanılabilirliğinin kontrol edilmesidir. Eski günlerden günümüze erişen materyalin korunması ve zarar görmesinin engellenmesi öncelikli önem arz eden bir konudur. Özel ve geniş yetkili komisyonlar 1900'lü yıllar öncesi materyali ön plana alarak, kentteki çeşitli kurumlarda dağınık şekilde bulunan materyali bir araya getirerek korumalıdır. Millî Kütüphane, DAB gibi önemli kurumlarda o kentle ilgili bulunan her materyalin dijital kopyaları, ilgili ilin arşivine gönderilmelidir. Materyalin zarar görmesi, çalınması, transferinin yapılması gibi olumsuz durumları engellemek amacıyla, sınır kapıları ve gümrükler sürekli olarak kontrol edilmelidir. Koleksiyoncular ile sıkı bağların kurulması hem materyalin gözden kaçırılmasını hem de değerini yitirmesini önleyebilecektir.
- Materyalin Dönüştürülmesi: Arşiv belgeleri kâğıt ortamda veya elektronik ortamda üretilmiş olabilirler. Geçmişte kâğıt ortamda üretilmiş bir materyalin dijital ortama çevrilmesi işlemi “dönüştürme” işlemidir. Daha önce örneğin “.html” formatında üretilmiş bir dijital materyalin, zamanın teknolojisinin gelişimiyle birlikte “.php” formatına çevrilmesi işlemi “aktarma-transfer edilme” işlemidir. Kent arşivlerine farklı formatlarda materyal kazandırılması için, Türkiye'deki varlıklı aileler ile iş birliği yapılmalıdır. Aile arşivlerine erişim hakkını kabul eden ailelerin sayısı artış gösterebilirse, kent arşivlerinin geliştirilmesi konusunda oldukça önemli bir adım da atılmış olacaktır. Köklü ailelerin zaman içerisindeki belge yardımlarıyla kent arşivleri de kendiliğinden güncellenmektedir. Toplanan kâğıt ortamdaki materyalin elektronik ortama aktarılması önemlidir. Aktarma işlemi son model teknolojik aletler ve bilimsel yöntemlerle devam ettirilmelidir. Gerekirse bazı materyale kanuni açıdan ulaşım sınırlanabilecek veya bir zaman dilimi içerisinde serbest bırakılabilecektir.
- Materyalin Kamuoyuna Duyurulması: Danışma hizmetleri, güncel duyuru hizmetleri, kullanıcıyı cezbedici her türlü reklam ve duyuru hizmetlerine önem verilmelidir. Valilik ve belediye web sitelerinde, kent içindeki billboardlarda, otobüs ve tren duraklarında duyuru ve tanıtım faaliyetleri sürekli ve güncel olarak yapılmalıdır. Kent arşivinin halk nazarında reklamının yapılması oldukça önemlidir. Sponsor firmalar, gönüllü sivil toplum kuruluşları, emekli devlet memurları, o yörede doğmuş ve büyümüş ünlü sinema ve reklam yıldızları bu konuda yardımcı olabilirler.

- Materyal Hakkında Görüş ve Önerilerin Analiz Edilmesi: Materyalin geliştirilmesi konusunda uzmanlardan gelen her türlü teklif ve öneriler dikkate alınmalıdır. Belgelerin korunması konusunda DAB'dan yardım ve öneri alınabilir. Kent arşivi daima siyasal bakış açısının dışında tutulmalıdır. Böylece herhangi bir yerel yönetimde partinin veya yöneticinin seçimler sonucunda değişimiyle birlikte, kent arşivinin devamlılığının tehlikeye girmesi önlenebilecektir.

III. 2. Kent Arşivi Koleksiyonlarının Materyal Sağlama Politikalarının Sürdürülebilirliğine Yönelik Model Önerisi

Ülkemizde genellikle yerel yönetimler tarafından oluşturulan kent arşivlerinde, çeşitli yöntemlerle sağlanan materyalin arşivsel değerlerinin belirlenmesi için çalışılmalıdır. Oluşturulan arşivlerde materyalin içeriği, resmî ve özel arşiv materyali olarak ayırımının yapılmasına imkân tanıyacaktır. Yerel yönetimlerin geçmişten gelen ve geleceğe dönük olan kültürel faaliyetlerinin yapılandırılmasında, kent arşivi materyali önemli rol oynayabilir.

Yerel yönetimler, kent arşivi materyalinin belirlenip sağlanması konusunda bölgenin önde gelen aileleri ile iş birliği yaptıkları gibi, materyalin tasnifi konusunda da DAB ile gerektiğinde dirsek temasında olmalıdırlar. DAB ile devam ettirilen iletişim sağlama politikası, envanter oluşturma ve el değiştirme faaliyetleriyle de sınırlanabilir. Bu konuda Rukancı'dan bir alıntı yapılabilir. Rukancı'ya göre;

“Yerel yönetimler için ülkemizde yeterli kanuni dayanağı henüz oluşmamış olan özel arşiv materyalinin tespiti, sağlanması ve hizmete sunulması faaliyetlerinin doğru biçimde yönetilmesi halkın aidiyet duygusu, kültürel faaliyetlere etkin katılımı ve belge ya da bellek kaybının önlenmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Zira özel arşiv belgeleri taşıdıkları kültürel, sosyal, maddi, manevi, antik ve kendine özgü değerleri itibarıyla bölge halkını birçok konuda aydınlatabilme özelliğine sahiptirler.”³⁵

Rukancı'nın da belirttiği gibi, yerel yönetimlerin kent arşivi materyalini sağlama faaliyetleri konusunda dikkatli olmaları ve özel bir faaliyet takvimi yürütmelerinde fayda bulunmaktadır. Kent arşivi materyalini sağlama hizmeti yürüten yerel kuruluşun, materyalin orijinal bağımlılığına dikkat etmesi gerekmektedir. Belgeler, özel ve/veya devlet-özel şeklinde bir düzenleme içerisinde olabilirler. Sonuç olarak, kaynağı nereden olursa olsun kent arşivinin temeli olan materyalin korunması ve bu belgeler üzerinde devlet yönetiminin sürekli şekilde denetimde olmasında fayda bulunmaktadır. Düzenli bir şekilde denetlenemeyen arşiv belgelerinin gelecekteki akıbetlerinin de takip edilmesi mümkün değildir. Bu konuda Anameriç'ten şu bilgiler alıntılanabilir:

³⁵ Fatih Rukancı, “Yerel Yönetimlerde Özel Arşiv algısı ve Faaliyetleri”, *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumu 12-14 Mayıs 2016, Bursa: Nazım Hikmet Kültür Evi, 2016, s. 245.*

“Yerel kültür kaynaklarının aktarılmasında ve korunmasında her ne kadar kamu kurumları, bilgi merkezleri ön planda yer alsa da ilgili yerleşim biriminde yaşamlarını sürdüren ve/veya ticari faaliyetlerde bulunan kişi ve kurumlar, topladıkları ve ürettikleri belgeler ile kent tarihine kaynaklık edebilmektedir. Ancak bu yerel tarih kaynaklarına erişim oldukça zor ve zahmetli olmakta, birçoğu söz konusu kişilerin vefatı ile dağılmakta, bölünmekte veya tamamen kaybolabilmektedir. Bu nedenle, DAB'ın bu malzemelerden haberdar edilmesi gerekmektedir.”³⁶

Anameriç'in üzerinde durduğu gibi, kent arşivi materyalinin DAB tarafından gözetim altında tutulmaları önemlidir. Böylece belgelerin ve arşivlerin el değiştirilmesi, belgelerin kaçırılması ve imha edilmesinin önüne geçilebilmektedir.

Türkiye'de geçmiş yıllardan bugüne kadar arşivlerimizin gerekli standartlarda kontrol edilememesinden ve cezai yaptırımların yetersiz olmasından kaynaklanan çeşitli olumsuz nedenlerden dolayı, birçok belgenin hoyratça yok olduğu görülmektedir. “Arşiv muhafaza etme geleneğinin tam olarak yerleşmediği Türkiye'de özellikle geçmişte, şahısların geride bıraktıkları şahsi evrakları, fotoğrafları, kitapları o şahsın vefatı ile; kurumların arşivleri ise temizlik, tasfiye gibi nedenlerle çöpe atılmakta veya hurda kâğıt olarak değerlendirilmek üzere kâğıt hurdalarına satılmaktadır. Böylesi bilinçsiz ve hoyratça bir davranışla Türkiye'nin mazisi, büyük ölçüde yok olmaya devam etmektedir. Resmî kurumlardan şahıslara kadar uzanan çok geniş bir yelpazede nice arşiv ve kütüphane dağılmış veya yok olmuş durumdadır.”³⁷

Bu durumların ortaya çıkmasında bilinçsiz şekilde arşivleme çalışmalarının yapılması ve/veya dikkatsiz yöneticilerin yanlış arşivleme politikaları da etkili olmuştur. Bu gibi olumsuz durumların engellenmesi kent arşivlerinin korunması ve devamlılığı açısından önem arz etmektedir. Materyalin sağlanması kadar, korunma ve erişim koşulları da önemlidir. İyi koşullarda elde edilen, saklanan, korunan her materyalin, erişim ve materyal kullandırma koşulları da gelişmiş olacaktır.

Günümüzde elektronik ortamda üretilen ve saklanan belgelerin sayıca artmasıyla, daha çoğunlukla elektronik belgeler okuyucuların hizmetine sunulmaktadır. Geçmişten devralınan basılı evrakların da dijital ortama aktarılması büyük ölçüde yerine getirilmektedir. Geçmiş ve bugünün birleştirilmesi ve belgelerin daha verimli olarak saklanabilmesi açısından, belgelerin dijitalleştirilmesi önem arz etmektedir.

Kent arşivlerinde koleksiyon oluşturulurken, gelişigüzel ve düzensiz şekilde ele geçirilen materyalin direkt sağlanması kolay bir yöntem olmakla birlikte; yeterli bir materyal edinme yöntemi değildir. Materyalin toplanması belirli bir sistematik çalışma düzenini takip etmelidir. Kesinlikle belirli bir kurul ve/veya uzman heyet tarafından belirlenen bir seçim politikası olmalı ve bu politika çerçevesinde materyalin arşive kazandırılması yoluna gidilmelidir. Bu konuda Şeşen şu bilgileri iletmektedir:

³⁶ Anameriç, “Özel Arşivler: Türleri ve Türkiye'den Örnekler”, s. 41.

³⁷ Rıfat Bali, *Bir Kıymın, Bir Talanın Öyküsü - Hurdaya (S)Atılan Matbu ve Yazma Eserler, Evrak-ı Mertûkeler, Arşivler - II*, (İstanbul: Libra, 2014), s. 35.

“Ayrıca günümüzde kent arşivi sahipleri (malikleri), belgelerinin içeriği, kapsamı ve değeri konusunda kendilerine yardımcı olabilecek bir uzman kuruluştan ve devlet biriminden yoksun durumdadırlar. Bu konuda olan maddi ve manevi boşluk alanından faydalanan, yüksek fiyatlarla belge ticareti yapan simsarlar da türemiştir. Belge sahiplerinin, bu alanı bir sektör hâline getirmiş bu belge simsarları tarafından da yanlış yönlendirilmelerin önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu amaçla belge bağışlayıcılarının belgelerinin içeriğine, kişisel haklarına ve en önemlisi belge sahiplerinin telif haklarına önem verilmelidir.”³⁸

Telif haklarına uyum sağlamak ve telif haklarının korunmasını ön plana almak gerekmektedir. Kişilerin rızası olmadan, o kişiye ait her türlü belgeye verilen zarar, telif yasalarının ihlal edilmesidir. “Telif yasalarının çiğnenmesi günümüzde basılı tüm alanlarda olduğu gibi; daha çoğunlukla sanal ortamlarda meydana gelmeye başlamıştır. Aynı zamanda fikri mülkiyet haklarına karşı işlenen suçlar, çevrimiçi ortamda telif haklarını zedeleyecek şekilde sanatsal üretimlerin yayımlanmasıdır.”³⁹ Bu konuda Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun⁴⁰ uygulanması ön planda olmalıdır.

Çoğu durumda belgelerin, kent arşivlerine kazandırılması zahmetli bir süreci işaret edebilmektedir. Çünkü özel kişiler ellerinde bulundurdukları materyali bağışlama veya hibe konusunda yeterince istekli olmayabilirler. Bu kişileri daha kolay şekilde ikna edebilmek amacıyla, özel kişilerin sahip oldukları materyalin arşive kazandırılmasında satın alma seçeneği de bulunmaktadır. Böylece belgeler bağış veya satın alınma yöntemleriyle daha hızlı ve verimi elde edilmiş olabilirler. Her durumda, kent arşivine kazandırılacak materyalin bilgilendirici veya tarihi özellikleri ön plandadır.

Kent arşivlerine materyal kazandırılması yöntemleri olarak; o kentin önemli ailelerinin kendi rızalarıyla ellerindeki materyali bağış yapmaları, belirli bir süreliğine belgelerinin kullanımını devlete devretmeleri, onlardan materyal satın alınması tarzı yöntemler hayata geçirilmektedir. Bağış sahiplerinin her durumda kendi rızalarıyla ikna edilmeleri ve onlardan alınan bağışlarında yasal bir zemine oturtulması ve devamlılığın sağlanmasında fayda bulunmaktadır. “Arşiv sahiplerinin, kaynaklarına ve vermek istedikleri izinlere göre dermelerinin nasıl en iyi şekilde korunacağı ve geliştirileceği üzerine planlama yapabilmek amacıyla onlara destek sağlayacak detaylı bir çerçeve çizilir. Bireysel ihtiyaçlar ve istekler doğrultusunda şekillenen tavsiyeler verilmesi hedeflenir. Arşiv materyaline özen gösterilirken bilgi sahibi olarak karar verilmesi amaçlanmaktadır.”⁴¹

Arşiv sahipleri için hazırlanacak devir-teslim işlemlerinde, detaylı bir protokol ve özel içeriğe sahip sertifikasyon sözleşmeleri hazırlanmalıdır. Hazırlanacak protokolün hedefi, özel arşiv sahiplerine belgelerinin güven altında olduğu izlenimini

38 Yasin Şeşen, *Özel Arşivlerin Kamu Yararı Açısından Düzenlenmesi: Stratejik Bir Model Önerisi*, (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, 2023), s. 52.

39 Mustafa Sağsan, “Sanal Âlemde Hak Arayışları: İnternet'te Telif Hakkı Sorununun Boyutlarına Kısa Bir Bakış”, *Düşünceler*, Sayı 58, (2002), s. 25.

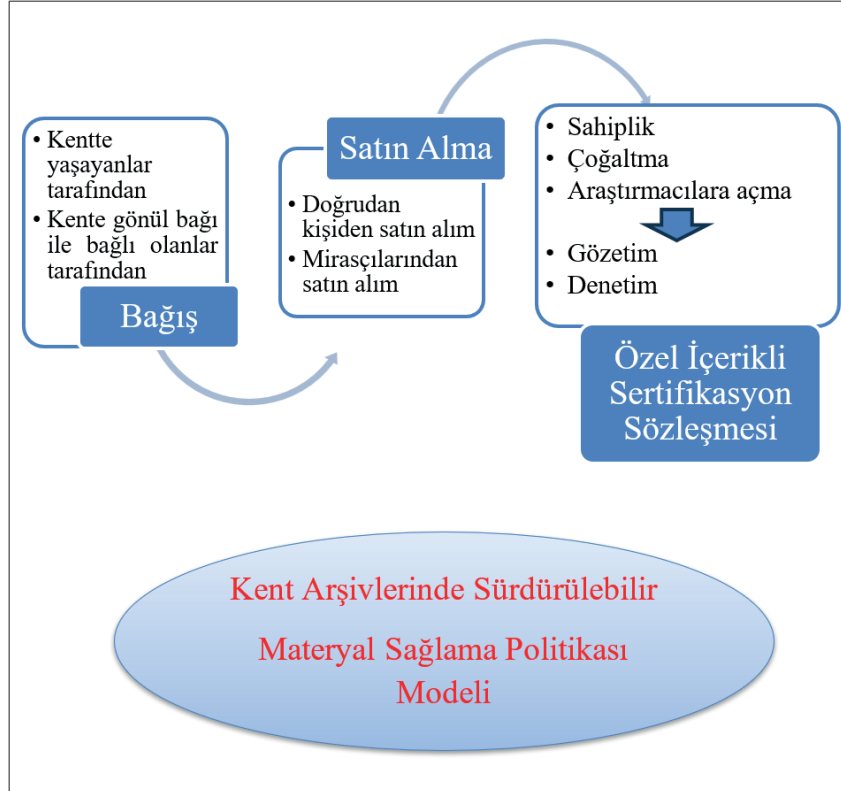
40 http://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2014/11/19/2014_11_19_741448.pdf [Erişim tarihi: 03.01.2024]

41 Yalçın, *Türkiye'de Özel Arşivlerin Yeniden Yapılandırılması: Kent Arşivi Modeli*, s. 59.

tam olarak verebilmektir. “Özel içeriğe sahip sertifikasyon sözleşmeleri, özel arşiv belgelerinin varlığını devlete haber vermek ve belgeleri kanunen tescillemeektir.”⁴²

Protokol ve özel içerikli sertifikasyon sözleşmeleri aşağıdaki maddeleri içermelidir:

- “Materyalin ‘sahiplik, çoğaltma, araştırmacılara açma’ gibi temel yayın haklarından hangilerinin arşive devredildiği protokolda ve sözleşmede olmalıdır,
- Kurum veya kişi tarafından belirlenecek hangi esaslar dâhilinde, vatandaşların materyalden yararlanabilir olduğunun tespiti yapılmalıdır,
- Satın alma ve bağış dışındaki modellerden özellikle ‘gözetim ve denetim’ gibi farklı yaklaşımları destekleyici maddeler de gerekirse yer almalıdır,
- Materyalin kayıttan düşürülmesinin bağış yapan kişinin izni ile yapılabilir maddesinin kesinlikle sözleşmede bulunması gerekmektedir,
- Protokol ve sözleşme hem arşiv sahibinin hem de arşivi devir alan kurumun karşılıklı hoşgörü anlayışı ile ortak payede bir arada buluşabildikleri bir platform durumunda olmalıdır.”⁴³

Şekil 1: Kent Arşivlerinde Sürdürülebilir Materyal Sağlama Politikası Modeli

⁴² Yasin Şeşen, *Özel Arşivlerin Kamu Yararı Açısından Düzenlenmesi: Stratejik Bir Model Önerisi*, s. 64.

⁴³ Yalçın, s. 68.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın genelinde elde edilen bilgiler göz önüne alınarak gerçekleştirilen detaylı analizlerin sonuçları incelendiğinde, kent arşivlerinin geliştirilmesi için bugün ve gelecekte de özenle çalışılmasında fayda bulunmaktadır.

Ülkemizdeki kent arşivlerinde bilgi ve belge yönetimi bölümü mezunu olmayan personelin çoğunlukla görev yapmakta olduğu bilinmektedir. Hatta bazı arşivlerde, arşivci kadrosunda personelin bile olmadığı ve bu kurumlarda birçok görev ve hizmet, meslek dışı personeller tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Bu Türkiye'deki genel kamu yönetiminin ve onun yansıması olarak arşivlerde uzman personel eksikliğinin büyük bir göstergesidir.

Kent arşivinin kendine ait bir bütçesinin olmasında fayda bulunmaktadır. Kent arşivinin mümkünse kendisine ait müstakil bir binada olması ve bu binada her türlü maddi/manevi olanağının olması önemli bir avantaj olabilir. Kent arşivi siyaset dışı ve özellikle yerel seçimlerden etkilenmeyecek bir yapıda kurulmalı ve işletilmelidir.

Kent arşivlerinde kullanılan arşiv yazılımları son teknolojiye uyumlu olmalı ve yapay zekâ unsurları ile geliştirilebilir altyapıya sahip olmalıdır. Ülkemizdeki kent arşivleri koleksiyonlarının büyük bir kısmı bağış yoluyla ve bazı özel durumlarda da satın yöntemiyle sağlanan görsel materyalden oluşmaktadır. Satın alma ve bağış yöntemleriyle koleksiyonlarını geliştiren kent arşivlerinin, farklı formatlarda sağladıkları materyali mevzuat ve bütçe eksikliklerinden dolayı, arşiv standartlarına uygun bir biçimde sınıflayamadıkları görülmüştür. Bu sorunun çözümü için, belgeye kolay ve hızlı erişim sağlayabilme yolu olan materyal standart sınıflama şemalarının geliştirilmesi önerilebilir. Zaman içerisinde ulusal bir sınıflama şeması oluşturulabilirse, kent arşivlerindeki içerik yönetimi karmaşası da ortadan kaldırılabilir.

Kent arşivlerinde materyale ulaşım şartları ve kent arşivlerine yapılan çeşitli bağışların, araştırmacılara kullandırılması noktasında ki bazı pürüzlü noktalar da geliştirilen bu model ile çözümlenebilir. Materyal sağlama protokol ve sözleşmelerinin, bu model ile desteklenmesi ile birlikte, araştırmacıların materyale ulaşım şartları da geliştirilebilir.

Kent arşivleri konusunda ülkemizde sürdürülebilir bir mevzuatın olup-olmadığı detaylı değerlendirildiğinde; Türkiye'de Kent Arşivlerinin oluşturulması, devamlılığı ve geliştirilmesi konusunda, T.B.M.M.'den bir "Özel Arşiv Yasası'nın" ivedilikle çıkarılması gerektiği kanısına ulaşılabilmektedir.

Sonuç olarak makalede ele alınan konulara katkı sağlamak amacıyla geleceğe yönelik yapılabilecek öneriler şunlardır:

- (1) Kent arşivlerinin farklı koşullara bağlı olarak oluşturulmadığı bölgelerde, il halk kütüphaneleri ve müzeleri içinde kent tarihiyle ilgili olan materyal; öncelikle o bölgedeki arşivcilerin yoğun ve detaylı çalışmalarıyla koruma altına alınmalıdır. Oluşturulacak özel komisyonlar aracılığıyla materyalin tasnifi yapılmalı, envanter sayımı yapıp listelenmeli ve materyal uygun koşullu depolarda korunmalıdır.

- (2) DAB ve diğer önemli kent arşivlerinin bünyesinde bulunan çeşitli kentlere ait belge ve yayınların ilgili kentte kurulacak bir kent arşivinden talep geldiği takdirde, belgelerin kopyalarının talep eden kente ulaştırılmasının kolaylaştırılması önemlidir. Bu amaçla gerektiğinde bazı kargo ve taşımacılık şirketleriyle protokoller de yapılabilir. Bunun yanında gerektiğinde, bu belgelere DAB veya sahibi bulunduğu arşiv kurumunun üzerinden de erişim imkânı tanınması önemlidir.
- (3) Yurt dışına tarihî eser kaçırılmasını imkânsız duruma getirecek şekilde kanuni açıdan önlemler alınmalıdır. Aksi durumlarda, kurallara uymayanların cezalandırılması için de hukuksal düzenlemeler yapılmalıdır.
- (4) Koleksiyoncularla, kent arşivine materyal açısından katkı yapabilmeleri için iletişim seviyesinin yüksek tutulmasında fayda bulunmaktadır.
- (5) Kent arşivlerinin hizmetlerinin geliştirilmesinde yapay zekâ teknolojilerinden de yararlanılmalıdır. Kent arşivlerinin, yapay zekâ araçlarıyla entegrasyonu sayesinde gerek kullanıcı gerekse arşivci açısından büyük kolaylıklar sağlanabilecektir. Dijital arşiv çalışmalarında üst veri girişinin geliştirilmesiyle birlikte, işgücünü azaltmak, proje süresini kısaltmak ve tarama için ek yöntemler sağlamak gibi önemli kazanımlar da olabilecektir.
- (6) Kent arşivi kaynaklarının daha fazla kullanılması felsefesi ön planda olmalıdır. Bir kent arşivi asla toplumdan izole olmamalıdır. Kent arşivi, araştırmacılar için daha elverişli ve cezbedici duruma getirilerek, kentlerin de topluma kendisini daha iyi ifade edebilmesi sağlanabilir.
- (7) Kent arşivlerinin idaresinin uzman kişilere verilmesi gerekmektedir. Materyalin, öncelikle kentteki üniversite öğretim üyelerinin danışmanlığı altında, gerektiğinde meslek kuruluşu temsilcileri ve uzmanlardan oluşturulacak bir komisyonun denetiminde organizasyonlarının sağlanması o arşiv için avantajlı bir durum olacaktır.
- (8) Kent arşivini yöneten/kent arşivlerinde görev yapan uzman kişilerin, aynı zamanda materyal sağlama işlemlerinde bağış ve satın alım aşamalarında etkili olmaları ve vatandaşla daha fazla iletişimde olmaları önemlidir. Kent arşivine bağış yapmak isteyen bağışçı ve/veya ailesi ile görüşen uzman kişilerin, materyali inceledikten sonra materyal hakkındaki görüşlerini ortaya koymaları önemlidir. Kent arşivine kazandırılacak materyalin kent arşivinin içeriğine uygun olması ve görüşmeye giden kişinin sosyalleşme seviyesi, arşiv belgelerinin bağışlanması noktasında önemli bir faktördür. Özellikle mirasçıların ikna edilmesi noktasında bu özellikleri daha da büyük bir önem kazanmaktadır.
- (9) Türkiye'de kent arşivlerinin sayısının az olmasının yanında, alanında uzmanlık gerektiren konularda da maalesef arşivci, kütüphaneci, müze araştırmacısı personelin de bilgilerinin yeterli olmadığı görülmektedir. Kaleme alınan makale, ileride bu konuda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara da rehberlik edebilecektir.

- (10) Bir kentte, kent arşivi kurulurken ilk amaç kaynakları gelişigüzel toplamaktan ziyade; bu kaynakların arşive kazandırılması konusunda bilinçli tercihler ve uygulamalar yapılması yoluna gitmektir. Belgeler her ne şekilde elde edilirse edilsin o kent hakkında geçmişin delili özelliğini taşımaktadırlar. Gelecek kuşaklara kaynaklar ne kadar verimli şekilde aktarılırsa, onlar da kendilerinden sonra gelecek kuşaklara aynı özveri ile kaynakları geliştirerek miras bırakabileceklerdir.
- (11) Kent arşivinde çalışacak personel, bu konuda uzman kişiler arasından seçilmelidir. Uzman yöntemler ile hareket edecek nitelikli işgücüne ihtiyaç vardır. Arşivciler özgün servisler ve formlar oluşturarak kendi prosedürleriyle çalışmalıdırlar. Bu prosedürler ayrıntılı olmalıdır. Arşivleri yerel, ulusal, uluslararası düzeyde hizmet verebilecek şekilde düzenlemelidirler. Materyal toplanır, uluslararası standartlarla tanımlanır, kentnin tarihi anlatılır, kaynakların uygun olanlarının dijitalleştirilmesi yapılır ve güncel duyuru hizmetleriyle ilgili kullanıcı potansiyeline duyurular yapılabilir.
- (12) Kent arşivi oluştururken, güncel mevzuattan yararlanılmalıdır. Mevzuata destek olacak şekilde standartlar oluşturabilmek çoğu zaman zordur. Çünkü her kentin kendine özgü özellikleri bulunabilir. Bazı kentler kültürel, politik, ticari bakımdan gelişirken, bazıları ise sadece teknolojik olarak gelişmiştir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde New York ticari merkez, Washington yönetim merkezidir. Bu iki kentin arşivsel özellikleri birbirinden farklıdır. Bu bahsedilenlerden yola çıkarak kent arşivi oluşturulurken uygulanabilecek bazı ortak noktalar şu şekilde özetlenebilir: Sağlama politikasının belirlenmesi, arşivin fiziksel saklama koşullarının uygun duruma getirilmesi (binalar, mekânlar), arşiv materyaline erişim ve kullandırma politikasının geliştirilmesi ve dijitalleştirme politikasının güncel tutulması olarak özetlenebilir.
- (13) Kent arşivine kullanıcıların ulaşım olanaklarının geliştirilmesi hayati bir meseledir. Bu konuda güncel danışma hizmetleri, duyuru hizmetleri, okuyucu-kullanıcı hizmetleri özenle yapılmalıdır. Valilik web sitesinde, kentteki çeşitli bölgelerde bulunan billboardlarda (duvar ilanları), kitabevlerinin bir bölümünde, kentler arası otobüs terminalleri, kent içi otobüs ve metro duraklarında duyuru ve tanıtım faaliyetleri icra edilmelidir.
- (14) Kent arşivinin daha fazla kullanıcıyı kendisine çekebilmesi amacıyla, o kentte günlük basılan yerel gazetelerde veya arşivin internet sayfasında düzenli aralıklarla arşivdeki güncel gelişmeler ve arşivin gelecekteki planları hakkında haberler ve köşe yazıları yazılmalıdır. Arşivin geçmişten bugüne kadar nasıl emeklerle ve hangi kişilerin katkılarıyla geldiği anlatılmalı ve geçmişten edinilen deneyimler de sürekli paylaşılmalıdır. Böylece yeni kurulacak arşivlere ve bu alanda çalışmak isteyen genç arşivcilere de yol gösterici olunabilir.

- (15) Kent arşivi kültürü anlayışının, bu konuda teknik-akademik araştırma yapma yolunda olan tüm arşivcilere özendirilmesi amacıyla; başta DAB olmak üzere farklı bilimsel kuruluşlar önderliğinde teşvik edici makale, kitap, sempozyum, toplantı, kurs gibi faaliyetler ivedilikle düzenlenmeli ve takip edilmelidir.

Bir kent arşivine verimli ve istekli şekillerde destek olabilmek ve o kentteki vatandaşların kent arşivini sahiplenebilmesi için, o kentte yaşayan veya o kentte yaşayamasa da o kente kendisini gönül bağı ile ait hissedenden her kişinin, kent arşivinin yararlılığı ve sürdürülebilirliğinin önemini kavrayabilmesi gerekmektedir. Bu durum yalnızca kent arşivinde görev yapmakta olan arşivcilerin yoğun uğraşları ile değil; o kentte yaşayan başta koleksiyoncular, iş adamları, eğitimciler, akademisyenler, siyasetçiler ve esnafın da özverili katkıları ile olabilmektedir. Kent arşivi, o kent ile önemli bir bağ kurabilmelidir. O kentin bireysel ve toplumsal tarihinde önem arz eden olayların kanıtlarının ve/veya en azından o dönemden kalan fotoğraflarının kesinlikle kent arşivine gönüllü şekilde kazandırılmasında fayda bulunmaktadır. Bu konuda o kentin halkına büyük görevler düşmektedir. Burada amaç, yalnızca akademik-teknik anlamda bir kent arşivini materyal ile donatmak değil; bulunabilmesi güç olan bir fotoğrafla bile o kentin tarihine bir katkı sağlayabilmektir. Böylece kolektif kent belleğinin yaşatılması da kolaylaşabilecektir. Kentsel bellekte yer etmiş ve kent kimliğinin ayrılmaz parçaları olan kent arşivi materyalinin sürekliliğinin sağlanabilmesi beraberinde o kentin, kentliler tarafından sahiplenilen kent durumuna gelmesini de sağlayabilecektir.

EXTENDED ABSTRACT

The issue of civic archives has become a topic that archivists have often focused on in recent years. The civic archives have been ignored for a long time due to the variety of resources they contain and the fact that archivists have not focused much on this issue in the past. For different reasons, such as considering that the study and supervision of civic archives is a very complex issue and there hasn't been much academic research on this subject before; it has been seen that various civic archive materials can be archived randomly within different institutions.

In fact, the civic archive is a collection of archival resources that many important-ordinary families and citizens who have lived in that city from the past to the present have accumulated for many years, consciously and / or without. The point of origin of these sources is undoubtedly those who live in that city. The urban population living in the city will be aware of the resources at their disposal, which will also enable them to take part in the establishment of civic archives and to be more willing and collaborative in sharing information with other institutions. If a person or family can feel that they belong to that city and live in that city, they will also support the civic archive to be established in that city as content and can pave the way for others to support it. This support can be material in some cases, as well as spiritual in most cases.

Civic archives are archives where the adequacy of goods and services produced jointly by all institutions of the city where it is located in the past and today can be measured, information/ document sharing can be made, the past and future plans of that city can be clearly seen. The formation and continuity of these archives is the responsibility of all stakeholders in the field (private organizations, public institutions, civil citizens etc.) is responsible. Within the responsibility of all stakeholders, a structure can be clearly seen where the civic archive can unite under a single roof. A problem that may occur on one leg of this roof without achieving it over time can automatically affect the others indirectly. For this reason, it is very important to ensure that all stakeholders can take common responsibility in the formation of the civic archive. It is important to make detailed analyses on ensuring the future continuity of the civic archive, drawing road maps for the future, and how the effectiveness and continuity of the determined policy can be ensured. For this reason, it has been tried to put forward a reflection for our entire country without setting any boundaries in the research.

In order for all the internal and external features of the civic archives to be processed in more detail, it is extremely important that both their service qualities and their functioning are integrated into the systematics of the national cultural archive. Otherwise, civic archives, information centers that store and provide services in a limited area away from standards, in conditions of insufficient protection and use, will not be able to go beyond being limited cultural accumulations. It is never possible for an archive that has such a trend to provide positive contributions to its users. The progress of an archive depends both on the support of the State Administration's point of view towards the archive and on having a regular archive content for its researchers.

The works written about the civic archive will be able to increase the attractiveness of that archive over time. Especially recently, the 'Gaziantep Memory Journal', which deals with the current developments in the Gaziantep Civic Archive and the changes in the texture of the city and publishes two publications a year, has been recognized as the 100th anniversary of the Republic. The Gaziantep Special Issue in the year has been interesting. In the journal, the positive benefits of the city's rich urban memory to the city are discussed. The journal also aims to define and evaluate the many values of the city on a multidisciplinary basis. Again, as another example; among the research publications about urban history of the Civic Archive created by the Municipality of Çorum, there are important works such as the Journal of the People's House of Çorum, Translations of the Çorum Newspaper, Dictionary of the Çorum Dialect Sufi Tradition in Çorum Culture and History, Catalogs of Çorum Sharia Court Registers. The increase in the number of such publications will enable the development of the perspective on civic archives in our country.

Kaynakça

- Ahmetbeyoğlu, Ali: “Kent Arşivlerinin Tarih ve Kültür Araştırmalarındaki Yeri”, *Kent Hafıza Merkezleri: Kent Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu Erciyes Üniversitesi, Bildiriler ve Tartışmalar Kitabı*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2010, s. 375-386.
- Akkaya, Mehmet Ali: “Türkiye'nin İlk Örneği Olarak Ahmet Piriştina İzmir Kent Arşivi ve Müzesinin (APİKAM) Şehirdeki Bilinirlik Düzeyine İlişkin Bir Araştırma”, *Türk Kütüphaneciliği*, Sayı 49/3, (2015), s. 499-514.
- Akkaya, Mehmet Ali: “Bilgi Kaynağı Olarak Efemeranın Kent Arşiv ve Müzeleri İçin Anlamı ve APİKAM Örneği”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı XX/40, (2020-Bahar/Spring), s. 323-350.
- Akkaya, Mehmet Ali, Hüseyin Odabaş: “Kent Arşivlerinin Ulusal Kültürel arşiv Dünyamızdaki Anlam ve Önemi”, *8. Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu Bildiriler*, Ankara 2018, s. 37.
- Alav, Orhan: *Türkiye'de kurumsal açık erişim arşiv yönetişimi üzerine bir araştırma ve model önerisi*, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmış Doktora Tezi, Isparta 2018.
- Albayrak, Ayhan: *Kent Müzelerinde Barış Kültürü: Adalar Müzesi Örneği*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.
- Alikılıç, Dünder: “Bilgi Kaynaklarında Yeni Bir Yaklaşım Kent Arşivleri”, Editörler Pervin Bezirci, Işıl İlknur Sert, *Cumhuriyet'in 100. Yılında Bilgi ve Belge Yönetimi Teknolojisinde Güncel Yaklaşımlar*, İstanbul: İstanbul University Press, 2024.
- Alikılıç, Dünder, Mukaddes Sağlam: “Kent Arşivleri: Erzurum Şehir Arşivi Örneği”. *Education and Technology in Information Science*, Sayı 1/1, (2023), s. 28-35.
- Anameriç, Hakan: “Özel Arşivler: Türleri ve Türkiye'den Örnekler”, yay. haz. Z. Önen ve M. Türkyılmaz, *Türkiye'de Arşivler ve Arşivcilik Uygulamaları 45. Kütüphane Haftası Bildirileri*, Ankara, VEKAM, 2011, s. 37.
- Anameriç, Hakan: “Belediyeler Kent Arşivi kurmalı mı?”, Editörler Bülent Yılmaz, Tolga Çakmak, Şahika Eroğlu, *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Bursa, Nilüfer Belediyesi, 2016.
- Anameriç, Hakan: “Bir Bursalının Evrak-ı Metrukesinden Şehir Tarihine Bakış”, Editörler Korcan Doğan, Hakan Anameriç, *Uluslararası Perspektiften Özel Arşivler*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 1-12.
- Bal, Hüseyin: *Kent Sosyolojisi*, Isparta: Isparta Fakülte Kitabevi, 2002.
- Bali, Rıfat: *Kitâbiyat, Kütüphaneler ve Arşivler Âlemi*, İstanbul: Libra, 2023.
- Bali, Rıfat: *Bir Kıymın, Bir Talanın Öyküsü - Hurdaya (S)Atılan Matbu ve Yazma Eserler, Evrak-ı Metrûkeler, Arşivler – II*, İstanbul: Libra, 2014.
- Baydur, Gülbün: “Yerel Araştırmalarda Arşivlerin Değeri”, *Türk Kütüphaneciliği*, Sayı 17/3, (2003), s. 263-270.
- Biçici, Hür Kâmil: “Ödemiş Yıldız Kent Arşiv Müzesinde Bulunan Şömine ve Masa Saatlerinin Sanat Tarihi Açısından İncelenmesi”, *İzmir Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, (2016), s. 1-16.
- Biçici, Hür Kâmil: “Ödemiş Yıldız Kent Arşiv Müzesi'nde (Öykam) ve Tire Kent Müzesi'nde Bulunan Bezemeli Tüfeklerin ve Piştovların/Tabancaların Sanat Tarihi Yönünden İncelenmesi”, *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 1/1, (2017), s. 104-125.
- Burnes, Bernard: *A Strategic Approach to Organisational Dynamics*, London: Pitman Publishing, 1996.
- Cürgen, Canan: “Yerel Yönetimlerde Kent Arşivi Çalışmaları Bağlamında Kocaeli Kent Kültürü ve Araştırma Geliştirme Merkezi (KÜGEM) kuruluş çalışmaları”, *Kent Hafıza Merkezleri: Kent*

- Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu Erciyes Üniversitesi, Bildiriler ve Tartışmalar Kitabı*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2010, s. 356-360.
- Çekül Vakfı: *Kent Tarihi Müzeleri ve Arşivleri*, haz. Metin Sözen, İstanbul: Çekül, 2013: <https://www.tarihikentlerbirligi.org/wp-content/uploads/KentM%C3%BCzeleri-Ekitap.pdf> [Erişim tarihi: 18.01.2024]
- Çiçek, Niyazi: “Şehir Arşivlerinde Sağlama Politikası”, *Kent Hafıza Merkezleri: Kent Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu, Erciyes Üniversitesi, Bildiriler ve Tartışmalar Kitabı*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2010, s. 278-296.
- Elbeyoğlu, Mehmet: “Kentlilik Kültürü ve Kent Arşivleri”, *İller ve Medeniyetler Dergisi*, Sayı 748, (2010), s. 94-98.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 1951: http://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2014/11/19/2014_11_19_741448.pdf [Erişim tarihi: 03.01.2024]
- Gaziantep Kent Arşivi açıldı, 2024: <https://www.bbyhaber.com/bby/2018/12/26/gaziantep-kent-ar-sivi-acildi> [Erişim tarihi: 04.01.2024]
- Gregg, Alison: “Our heritage: The Role of the Archives and Local Studies”, *Australasian Public Libraries and Information Services*, Sayı 15/3, (2002), s. 126-132.
- Gurulkan, Kemal: “Kırım Şer‘iyye Sicilleri ve Yer İsimleri Bakımından Önemi”, Editör Yücel Öztürk, *Doğu Avrupa Türk Mirasının Son Kalesi Kırım*, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2015.
- İlgın, Bülent: “İzmir Kent Arşivi ve Müzesi: Bir Şehrin Belleği”, *Popüler Tarih Dergisi*, Sayı 4/45, (2004), s. 78-80.
- Karakaş, Mehmet: “Tarihsel Gelişim Sürecinde Kent Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 13/1, (2001), s. 121-132.
- Karslı, Cihat, v. dğr.: “Kültür Turizminde Yerel Değerler: Ödemiş İlçesi ve Ödemiş Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi Örneği”, *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, Sayı 17, (2016), s. 87-111.
- Keseroğlu, Hasan Sacit: “Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti’nde Durum”, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1989.
- Keskin, İshak: “İstanbul’da Bir Şehir Arşivi Kurulması”, Editör Feridun M. Emecen, *İmparatorluk Başkentinden Kültür Başkentine İstanbul*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2009.
- Keskin, İshak: “Şehir Arşivlerinin Kurumsal ve Toplumsal İşlevleri”, *Kent Hafıza Merkezleri: Kent Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu, Erciyes Üniversitesi, Bildiriler ve Tartışmalar Kitabı*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2010, s. 260-277.
- Keskin, İshak: “Şehir Arşivleri İçin Yerel Tarih Yazımında Yararlanılabilecek Kaynakların Seçimi ve Sağlanması Kriterleri: Konya İli Örneği”, *Konya Büyükşehir Belediyesi Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi*, Konya 2013, s. 594-610.
- Keskin, İshak: “Giresun ile İlgili Son Dönem Özel Arşiv Kaynakları”, *Geçmişten Günümüze Giresun’da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu Bildiriler*, cilt 2, Giresun 2013, Giresun İl Özel İdaresi Yayınları, s. 30-49.
- Kılıç, Özcan, v. dğr.: “Arşivlerde Yapay Zekâ Uygulamaları: GEODI-Atılım Üniversitesi Kadriye Zaim Kütüphanesi Ankara Dijital Kent Arşivi Örneği”, Editörler Bahattin Yalçınkaya, Mehmet Altay Ünal, Burcu Yılmaz ve Fahrettin Özdemirci, *E-Beyas 2019: Bilgi Yönetimi ve Bilgi Güvenliği: eBelge-eDevlet-Bulut Bilişim-Büyük Veri-Yapay Zekâ Sempozyumu Kitabı*, Ankara, Ankara Üniversitesi Bilgi Yönetim Sistemleri Belgelendirme ve Bilgi Güvenliği Merkezi (BİL-BEM), 2019, s. 307-324.
- Kopuz, Seher, Emine Cengiz: “Müze Kütüphaneleri ve Ödemiş Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi Kütüphanesi”, *Türk Kütüphaneciliği*, Sayı 27/3, (2013), s. 515-525.
- Koyuncu Okca, Ayşegül: “Yerel Yönetimlerin Kent Belleğine Katkısı: Ödemiş Belediyesi Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi”, *Art-e Sanat Dergisi*, 12/24, (2019), s. 405-424.

- Külcü, Özgür: “Kent bilgi kaynaklarının dijitalleştirilmesi ve Dijital İçerik Yönetimi Uygulamaları”, *Kent Hafıza Merkezleri: Kent İhtisas Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu*, Ankara, Detay Yayıncılık, 2010, s. 74-97.
- Lynch, Kevin: *A Theory of Good City Form*, Cambridge; London: The MIT Press, 1981.
- Meagler, Elizabeth S.: “Digital Archives: Images of the Colorado History”, *Colorado Libraries*, Sayı 28/2, (2002), s. 25-28.
- Negiz, Nilüfer: “Kentlerin Tarihsel Sürdürülebilirliğinde Kültürel Miras: Önemi ve Değeri Üzerine Düşünmek”, *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 1/3, (2017), s. 159-172.
- Neumann, Jon Von, Oskar Morgenstern: *The Theory of Games and Economic Behaviour*, Princeton, New Jersey: Princeton University, 1944.
- Okuyucu, Ayşe: “Osmaneli İlçe Merkezinde Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımına Yönelik Bir Araştırma”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.
- Ringas, Dimitrios, Eleni Christopoulou, Michalis Stefanidakis: *Urban Memory in Space and Time*, New York: Handbook of Research on Technologies and Cultural Heritage Information Science Reference, 2011.
- Rukancı, Fatih: “Yerel Yönetimlerde Özel Arşiv Algısı ve Faaliyetleri”, *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumu Nazım Hikmet Kültür Evi 12-14 Mayıs 2016 Bildiriler*, Bursa 2016, s. 242-253.
- Sağsan, Mustafa: “Sanal Âlemde Hak Arayışları: İnternet'te Telif Hakkı Sorununun Boyutlarına Kısa Bir Bakış”, *Düşünceler*, Sayı 58, (2002), s. 23-31.
- Stuchtey, Benedikt: “Archives in Germany”, *European Review of the History*, Sayı 94/1, (1994), s. 95-96.
- Şahin, Yusuf: *Kentleşme Politikası*, Trabzon: Ekin Yayıncılık, 2013.
- Şeşen, Yasin: “Kent Arşivi Kültürü İhtiyacımız”, *Türk Kütüphaneciliği*, Sayı 30/1, (2016), s. 108-113.
- Şeşen, Yasin, Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu: “Yerel Yönetimlerde Kurumsal Arşivlerin Sürdürülebilirliği”, *Zeitschrift für die Welt der Türken (ZFWT)*, Sayı 11/3, (2019), s. 331-343.
- Şeşen, Yasin: *Özel Arşivlerin Kamu Yararı Açısından Düzenlenmesi: Stratejik Bir Model önerisi*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, 2023.
- TS ISO 11799 Bilgi ve Belge-Arşiv ve Kütüphane Malzemeleri İçin Belge Saklama Gereklilikleri, 2024: <https://intweb.tse.org.tr/Standard/Standard/Standard.aspx?081118051115108051104119110104055047105102120088111043113104073090078089108111084101099067077116> [Erişim tarihi: 21.05.2024]
- Yalçın, Yusuf: *Türkiye'de Özel Arşivlerin Yeniden Yapılandırılması: Kent Arşivi Modeli*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Doktora Tezi, Ankara 2013.
- Yılmaz, Bülent, v. dğr.: “Türkiye'de Belediye Kütüphaneleri ve Kent Arşivleri İçin Yönetmelik Taslakları ve Stratejik İlkeler Önerisi”, *Bursa Nilüfer Belediyesi iş birliğinde gerçekleştirilen Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu Yönetmelik ve Stratejik İlkeler Taslak Önerisi Sonuç Bildirgesi*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 2018.
- Yılmaz, Cevdet, Necmi Çamaş: “Samsun Kent Müzesi ve Samsun Kent Arşivi kuruluş çalışmaları”, *Kent Hafıza Merkezleri: Kent Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu Erciyes Üniversitesi, Bildiriler ve Tartışmalar Kitabı*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2010, s. 297-310.
- Yılmaz, Fikret: “İzmir Kent Arşivi ve Müzesi”, *Mimarlık Dergisi*, Sayı 319 (2004), s. 84-86.
- Yiğit, İrfan: “Kent Arşivlerinin Oluşmasında Yerel Halkın Fonksiyonu ve Çorum Belediyesi Kent Arşivi örneği”, *Kent Hafıza Merkezleri: Kent Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu Erciyes Üniversitesi, Bildiriler ve Tartışmalar Kitabı*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2010, s. 250-259. ©©